

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อศึกษาอนาคตภาพของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปในเรื่อง 1) สมรรถนะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ 2) วัตถุประสงค์ของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 3) โครงสร้างรายวิชาของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 4) การบริหารรายวิชาของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 5) การจัดเนื้อหาวิชาของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 6) การจัดการเรียนการสอนของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2545-2549 เอกสาร บทความ และวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะเสนอรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต
2. ลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์
3. การศึกษาทั่วไป
 - 3.1 ความหมาย
 - 3.2 จุดประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาทั่วไป
 - 3.3 รูปแบบของการศึกษาทั่วไป
 - 3.4 การจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไป
 - 3.5 การจัดการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
4. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการจัดการศึกษาทั่วไป
 - 4.1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก
 - 4.2 แนวโน้มของประเทศไทย
 - 4.3 แนวโน้มการจัดการศึกษาทั่วไป
5. การวิจัยอนาคต
6. เทคนิคเดลฟาย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรที่มุ่งเตรียมบุคลากรด้านการพยาบาล เพื่อให้บริการการพยาบาลแก่ประชาชนในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค การพยาบาลและการรักษาตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนการฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน พยาบาลผู้สำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติงานการพยาบาลเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และรักษาจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด ตลอดจนเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นทั้งผู้นำและผู้ร่วมงานที่ดี มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2530 : 9) การศึกษาพยาบาลในปัจจุบันมีการศึกษาพยาบาลในหลักสูตรพยาบาลระดับต้น ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก

การศึกษาพยาบาลที่วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบในการผลิตบุคลากรทางด้านพยาบาลมากที่สุดในขณะนี้ คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรี การจัดหลักสูตรต้องยึดมาตรฐานการศึกษาที่สภาการพยาบาล กำหนดเพื่อให้การจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษามีมาตรฐานเดียวกัน สามารถตรวจสอบและประเมินได้ สภาการพยาบาลจึงได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการรับรองหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาพยาบาลไว้ดังนี้ (สภาการพยาบาล, 2538 : 13-16)

1. หลักสูตรต้องมีปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ชัดเจนและสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษา มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ

2. สถาบันการศึกษาที่ทำการสอนวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ระดับปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญาตรีที่มีระยะเวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 4 ปี ต้องมีหลักสูตรประกอบด้วย 4 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หมวดวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี ทั้งนี้ให้มีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 130 และอย่างมากไม่เกิน 150 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของแต่ละหมวดวิชาดังต่อไปนี้

2.1 หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมายถึง วิชาการศึกษาทั่วไปที่ครอบคลุมรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และให้ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชาดังนี้

- 2.1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
- 2.1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
- 2.1.3 กลุ่มวิชาภาษา ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
- 2.1.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

สถาบันการศึกษาอาจจัดการศึกษาหมวดพื้นฐานทั่วไป ในลักษณะเป็นรายวิชาเดี่ยวหรือลักษณะบูรณาการแบบใดที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาดังกล่าวข้างต้นก็ได้

2.2 หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หมายถึง รายวิชาบังคับพื้นฐานเฉพาะรายวิชาที่สัมพันธ์กับวิชาชีพ และให้หมายรวมถึงรายวิชาทางวิทยาศาสตร์สุขภาพให้มีจำนวนหน่วยกิตรวม ไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต

2.3 หมวดวิชาชีพ หมายถึง รายวิชาเฉพาะสาขาวิชาชีพด้านพยาบาลศาสตร์ ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวม ไม่น้อยกว่า 42 หน่วยกิต โดยให้มีกลุ่มรายวิชาภาคปฏิบัติไม่น้อยกว่า 14 หน่วยกิต และกลุ่มรายวิชาภาคทฤษฎีไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต

สำหรับรายวิชาการผดุงครรภ์ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ให้มีจำนวนหน่วยกิต ไม่น้อยกว่า 8 หน่วยกิต

2.4 หมวดวิชาเลือกเสรี หมายถึง วิชาใดที่สถาบันการศึกษาทำการสอนและจัดเป็นรายวิชาเลือกให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่าหรือเทียบได้ 6 หน่วยกิต

ทั้งนี้รายวิชาใดที่นับหน่วยกิตไว้ในหมวดวิชาใดหรือกลุ่มวิชาใดแล้วจะนำหน่วยกิตของรายวิชานั้นมานับในหมวดวิชาอื่นหรือกลุ่มวิชาอื่นอีกไม่ได้

3. การจัดการเรียนการสอน

3.1 มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเลือกวิธีสอนอย่างเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนทุกระดับ

3.2 มีการจัดโอกาสให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้กับนักศึกษาหรือผู้ประกอบการอาชีพในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอย่างเหมาะสม

3.3 มีระบบการประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา

3.4 มีการประเมินผลผู้สอน

3.5 มีการประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตทุกระดับที่ทำการสอนอย่างมีระบบ

3.6 มีการศึกษาภาคปฏิบัติในชุมชน ซึ่งครอบคลุมการศึกษาในชุมชน เขตเมือง เขตชนบท และชุมชนหนาแน่นหรือชุมชนแออัด

3.7 มีการศึกษาภาคปฏิบัติในสถานพยาบาล ซึ่งครอบคลุมการศึกษาในสาขา วิทยาพยาบาลอายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์ สูตินรีเวชศาสตร์ กุมารเวชศาสตร์ จักษุ โสต นาสิก ลาริงจวิทยา และจิตเวชศาสตร์

4. เกณฑ์การวัดผลและการสำเร็จการศึกษา

นักศึกษาต้องเรียนครบตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดแต่ละหลักสูตร และต้องได้ แต้มระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 จากระบบ 4 แต้ม จึงถือว่าเรียนจบหลักสูตร

5. สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาระบบพิเศษหรือระบบทางไกลให้ใช้ข้อบังคับนี้โดย อนุโลม

ในการจัดการศึกษาพยาบาลนอกจากจะต้องให้สอดคล้องกับเกณฑ์กำหนดในการ รับรองหลักสูตร ยังต้องให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยีต่าง ๆ วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้ เหมาะสมกับสภาพต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมหลักสูตรของกระทรวงสาธารณสุขที่ใช้อยู่ใน ปัจจุบัน คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

ปรัชญาของหลักสูตร

สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข (2538) เชื่อว่าสถาบันการศึกษาจะต้องมีความ รับผิดชอบในการเตรียมพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถ ด้านวิชาชีพ พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติการพยาบาลทุกระดับเพื่อสนองความต้องการด้านบริการพยาบาลใน สังคมไทยซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวในด้านชีวิตสังคมต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยใช้กลไกการปรับตัวเพื่อให้เกิดความสมดุลในสภาวะของการมีสุขภาพดีและการเจ็บป่วย การ บริการการพยาบาลมุ่งช่วยให้มนุษย์มีสุขภาพดี เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมีสุขภาพดีเป็นสภาวะที่ไม่อยู่นิ่งซึ่งบุคคลสามารถพัฒนาและสนองความต้องการ พื้นฐานได้ในระดับที่เขาสามารถปฏิบัติกิจกรรมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความพอใจและมี คุณภาพ

การพยาบาลเป็นบริการที่จำเป็นยิ่งของสังคมและเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบบริการสาธารณสุข ปฏิบัติการโดยการประยุกต์มโนคติทางวิทยาศาสตร์ ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ พร้อมทั้งใช้กระบวนการพยาบาลในการให้บริการพยาบาล เพื่อส่งเสริมสุขภาพแก่บุคคลทุกคน เป้าหมายของการพยาบาล คือการช่วยบุคคล ครอบครัว และชุมชน ให้มีการพัฒนาเพื่อที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ มีสุขภาพดี ดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมในชุมชนของตนอย่างมีคุณภาพตลอดวงจรชีวิต

การบริการพยาบาลสามารถปฏิบัติได้ในทุกระดับของบริการสุขภาพและในสภาพสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่างๆ การพยาบาลจึงต้องอาศัยความสามารถทางสติปัญญา ทักษะทางสังคมและปฏิบัติการทางวิชาชีพโดยใช้ หลักการ ทฤษฎีในศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและใช้กระบวนการพยาบาลในการส่งเสริมการพึ่งตนเองด้านสุขภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า การเตรียมเพื่อให้พยาบาลมีความสามารถดังกล่าวข้างต้นนั้น บรรยากาศของการเรียนการสอนต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ความคิด การวิเคราะห์ วิจารณ์ การรวบรวมข้อมูล การศึกษาค้นคว้า การตัดสินใจที่รอบคอบและถูกต้อง ทักษะการเป็นผู้นำ และความรับผิดชอบในการศึกษาหา ความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองและวิชาชีพ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นลำดับโดยเกิดจากตัวผู้เรียนเอง และจะเกิดขึ้นได้ง่ายเมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์ มีความพร้อมที่จะเรียน และใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์รวมทั้งได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากผู้สอนและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาที่ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแกนนำในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติการพยาบาล มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมมาตรฐานแห่งวิชาชีพ และดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สถาบันพัฒนากำลังคนทางด้านสาธารณสุข (2538) กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสามารถทำหน้าที่ตามขอบเขตความรับผิดชอบของวิชาชีพการพยาบาลในการให้บริการพยาบาลได้ทุกระดับของการบริการสาธารณสุขแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาจะมีความสามารถดังนี้

1. ตระหนักและคำนึงถึงคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาลและสิทธิมนุษยชนของบุคคล ครอบครัว และชุมชน
2. ให้บริการพยาบาลโดยใช้แนวคิด หลักการ ทฤษฎีทางการพยาบาล กระบวนการพยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเน้นศักยภาพการดูแลตนเองของบุคคลในการส่งเสริมสุขภาพ
3. การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพตามความต้องการและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล ครอบครัว และชุมชน
4. แสดงความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และตัดสินใจ โดยอาศัยหลักการเชิงวิชาการทางคลินิกในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน
5. ปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพและบุคลากรหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการให้บริการสาธารณสุขทุกระดับ
6. ริเริ่ม ปรับปรุง แก้ไขในการบริการและการบริหารจัดการทางการพยาบาลให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี
7. มีส่วนร่วมในการทำวิจัย และ/หรือนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการพยาบาล
8. มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นหลักในการปฏิบัติการพยาบาลและการดำรงชีวิต
9. สอน บริหาร และนิเทศงานบุคลากรที่อยู่ในความรับผิดชอบ
10. ใฝ่หาความรู้และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ
11. สนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

ระยะเวลาการศึกษา

เป็นการศึกษาเต็มเวลา 4 ปี รวมได้ 8 ภาคการศึกษาปกติ และ 3 ภาคฤดูร้อน และรวมแล้วจะต้องได้จำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต (สถาบันพัฒนากำลังคนทางด้านสาธารณสุข,2538)

งบประมาณ

จากแผนงานผลิตและพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (สถาบันพัฒนากำลังคนทางด้านสาธารณสุข , 2538)

โครงสร้างหลักสูตร (สถาบันพัฒนากำลังคนทางด้านสาธารณสุข,2538)

1. จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	144 หน่วยกิต
2. ส่วนประกอบของหลักสูตร 4 ปี มีหมวดวิชา ดังนี้	
2.1 หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	38 หน่วยกิต (26.4 %)
2.2 หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ	27 หน่วยกิต (18.7 %)
2.3 หมวดวิชาชีพการพยาบาล	73 หน่วยกิต (50.7 %)
2.4 หมวดวิชาเลือกเสรี	6 หน่วยกิต (4.2 %)

2. ลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

ผลผลิตของกระบวนการเรียนการสอนทางการพยาบาล คือ บัณฑิตทางการพยาบาล การที่จะได้มาซึ่งบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการระบุลงไปในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรถึงความสามารถของบัณฑิตเมื่อผ่านกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตรโดยสมบูรณ์แล้ว เพื่อที่สถาบันการศึกษาจะได้จัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งบัณฑิตทางการพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่แสดงถึงมาตรฐานของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตรวจสอบมาตรฐานของสถาบันการศึกษา คือ องค์กรวิชาชีพ (สภาการพยาบาล) ซึ่งมาตรฐานที่องค์กรวิชาชีพตรวจสอบคือ การประเมินเชิงโครงสร้าง การประเมินเชิงกระบวนการ และการประเมินเชิงผลลัพธ์ การประเมินในการเชิงผลลัพธ์ คือ การตรวจสอบคุณภาพของบัณฑิตโดยการสอบข้อขึ้นทะเบียนประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ ซึ่งคณะทำงานขององค์กรวิชาชีพได้กำหนดความสามารถของบัณฑิตพยาบาลสรุปได้ดังนี้ (ประนอม โอทกานนท์, 2540 : 6) สมรรถนะร่วมของบัณฑิตพยาบาล หลักสูตรต่างๆปรากฏดังนี้ 1) การใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล วัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ระบุคำว่า 4 มิติ การพยาบาลแบบองค์รวม การให้สุขศึกษา การพยาบาลให้ทุกสถานการณ์ และการพยาบาลแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย 2) ผู้นำทีม คำสำคัญที่ระบุ ได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ การริเริ่ม การนิเทศ 3) ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม คำสำคัญที่ระบุ ได้แก่ ประชาธิปไตยและสถาบัน และ 4) สนับสนุนองค์กรวิชาชีพ คำสำคัญที่ระบุ ได้แก่ ร่วมทำวิจัย แก้ปัญหา วิชาชีพ พัฒนาตนเอง ยึดมั่นจรรยาบรรณ พัฒนาวิชาชีพ เทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สำหรับองค์วิชาชีพของสหรัฐอเมริกา เช่น National League for Nursing (1987 cited in Halstead and Billing, 1995 ; Ellis and Hartley, 1995 : 61) ได้กำหนดความสามารถของบัณฑิตพยาบาลไว้ดังนี้ 1) ให้การบริการพยาบาลครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพ สามารถให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพและให้คำแนะนำบนพื้นฐานความรู้ทางทฤษฎีและการวิจัย 2) ปฏิบัติการพยาบาลโดยการสังเคราะห์ทฤษฎีทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 3) ใช้กระบวนการพยาบาลในการให้การพยาบาลแก่บุคคล ครอบครัว กลุ่ม และชุมชน 4) มีความรับผิดชอบและพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาล 5) ปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพและมีทักษะโดยใช้ทักษะทางด้านภาวะผู้นำและความรู้ด้านนโยบายและการเมือง 6) นำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล 7) ทำงานร่วมกับทีมสุขภาพและสมาชิกของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพและส่งเสริมภาวะสุขภาพดีของประชาชน 8) ปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงจริยธรรม คุณธรรม และกฎหมายวิชาชีพ และ 9) ปฏิบัติการพยาบาลสอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า สถาบันการศึกษาจะกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาลไว้เพื่อจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรตามที่สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งกำหนดไว้ ดังเช่น สถาบันพัฒนากำลังคน กระทรวงสาธารณสุข (2537 : 4-5) ได้กำหนดความสามารถของบัณฑิตพยาบาลไว้ ดังนี้ 1) ตระหนักและคำนึงถึงคุณค่าของวิชาชีพพยาบาลและสำหรับมนุษยชนของบุคคล ครอบครัว และชุมชน 2) ให้บริการพยาบาลโดยใช้แนวคิดหลักการ ทฤษฎีทางการพยาบาล กระบวนการพยาบาล และศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นศักยภาพการดูแลตนเองของบุคคลในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพตามความต้องการและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล ครอบครัว และชุมชน 4) ปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพและบุคลากรหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการให้บริการสาธารณสุขทุกระดับ 5) ริเริ่มปรับปรุง แก้ไขในการบริการและการบริหารจัดการทางการพยาบาล ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี 6) มีส่วนร่วมในการทำวิจัย และ/หรือนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการพยาบาล 7) มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นหลักในการปฏิบัติการพยาบาลและการดำรงชีวิต 8) สอน บริการ และนิเทศงานบุคลากรที่อยู่ในความรับผิดชอบ 9) ใฝ่หาความรู้มีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอและสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

นอกจากนี้ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษายาบาลมากมายได้แสดงทัศนะถึงบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ไว้มากมาย ดังเช่น ศิริพร ชัมภลลิขิต (2536) แสดงความคิดเห็นว่าบัณฑิตสาขาพยาบาลควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ ควรมีจิตวิจักษณ์ มีความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์และการคิดอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการยอมรับการแสดงความคิดเห็นและการยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับ สิระยา สัมมาวาจ (2540 : 234) กำหนดว่าบัณฑิตทางการพยาบาลที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของสังคม ควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) มีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นทั้งทางด้านวิชาชีพ เช่น ทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ในสาขาที่เกี่ยวข้องและที่จำเป็นในการทำงาน เช่น ในเรื่องของการใช้ภาษาทั้งพูด อ่าน เขียน ภาษาไทยและอังกฤษ ความรู้ในเชิงของเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ การสืบค้นข้อมูล ตลอดจนความรู้ทางด้านมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร การนิเทศ ภาวะผู้นำ และการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะสามารถพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าต่อไป 2) มีทักษะได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์ในเชิงวิชาชีพที่เพียงพอในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามหลักการเพื่อป้องกันมิให้เกิดข้อบกพร่องหรือผิดพลาดในการพยาบาลผู้ป่วย 3) สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดคล้อง รู้จักคิดวิเคราะห์ และประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 4) มีสติปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในวิชาชีพพยาบาล เนื่องจากความรู้สึนี้จะสะท้อนออกมาในการแสดงออกทางพฤติกรรม ผู้ที่มีเจตคติ ไม่ดีต่อวิชาชีพนอกจากจะขาดความสุขในการทำงานแล้วยังจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการพยาบาลและภาพลักษณ์ของวิชาชีพ 6) มีวินัยในการทำงานยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายของหน่วยงาน ยอมรับกติกาของหมู่คณะ รู้จักกาลเทศะ 7) มีความเข้าใจใน ธรรมชาติของมนุษย์ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา 8) มีความรับผิดชอบรู้จักหน้าที่ของตน ปฏิบัติงานบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม 9) มีความไม่รู้จักอะไรที่ว่าจะพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงาน 10) มีความยืดหยุ่นรู้จักปรับตัวในการทำงาน และ 11) ยอมรับและเข้าใจลักษณะการทำงานในวิชาชีพพยาบาล มีความรู้เกี่ยวกับความเครียด ความเหนื่อยหน่าย รู้จักป้องกัน หรือแก้ไขความเครียดที่เกิดขึ้น โดยแสวงหาวิธีการเผชิญความเครียดที่เหมาะสมไม่ปล่อยปละให้สะสม เรื้อรังจนยากที่จะแก้ไข

การจัดการศึกษาพยาบาลต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายอย่าง ดังนั้นคุณสมบัติบัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตของกระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องตอบสนองต่อความต้องการของ

สังคมและการเปลี่ยนแปลงจึงมีนักการศึกษาพยาบาลหลายท่านได้เสนอคุณลักษณะและสมรรถนะของพยาบาลในอนาคต ดังเช่น วิณา นานาศิลป์ (2540 : 9) ได้คาดคะเนพยาบาลในสองทศวรรษหน้า นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติสูงในทุก ๆ ด้านเช่นปัจจุบันแล้ว ยังควรมีคุณสมบัติอื่น ๆ เพิ่มขึ้นดังนี้ 1) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2) มีความสามารถในการใช้และเรียนรู้ที่จะใช้เครื่องมือเครื่องใช้ทางการแพทย์ที่มีเทคโนโลยีขั้นสูง 3) มีความสามารถเชิงการประสานงานและสามารถทำงานเป็นทีมกับบุคลากรสาขาอาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องได้ดี 4) มีความสามารถสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้อย่างน้อย 1 ภาษา 5) มีความสามารถด้านการสื่อสาร 6) มีความสามารถเชิงวิจัยหรือประยุกต์ใช้ผลการศึกษาวิจัยในสาขาพยาบาลศาสตร์เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการพยาบาล 7) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ง่ายต่อความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว 8) ใฝ่รู้และศึกษาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องแนวโน้มการศึกษาศาสนาพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขในทศวรรษหน้า (สายหยุด นิยมวิภาต, 2541) ได้เสนอคุณลักษณะของพยาบาลในอนาคต ดังนี้ 1) ทำงานเป็นระบบ โดยอาศัยหลักทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดในการปฏิบัติการพยาบาล 2) การปฏิบัติการพยาบาลต้องมีความชัดเจน สัมพันธ์กับการแก้ปัญหา 3) พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านวิชาชีพและความรู้ทั่วไป 4) พัฒนาการทำงานเป็นทีม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในลักษณะเป็นสหวิทยาการ Multidisciplinary team สามารถระบุบทบาทของพยาบาลได้อย่างแน่ชัด 5) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ 6) เป็นผู้นำกลุ่มของชุมชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ ลักษณะของพยาบาลในศตวรรษที่ 21 ของนักการศึกษาพยาบาลดังกล่าว ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น คือ กรองไฉ อุดมสุต (2539, 40 : 41) ได้เสนอว่าบัณฑิตพยาบาลควรจะมีคุณสมบัติดังนี้ 1) เลือกวิเคราะห์ข้อมูลได้ 2) มีอิสระในการเรียนรู้และสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ เป็นการใช้ศักยภาพแห่งตน ทั้งยังเป็นการพัฒนาตนไปสู่การทำงาน 3) มีความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาด้านความรู้และทักษะการทำงาน 4) เข้าใจในวิถีชีวิตและยอมรับในความแตกต่างของบุคคล เพื่อให้สามารถทำงานกลุ่มร่วมกันเป็นทีมได้ เพราะสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความแตกต่างแยกย่อย มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีวิถีชีวิตเฉพาะตัวต่าง ๆ กันไป 5) มีความเป็นสากลและมีเจตคติที่มีความคิดในเชิงนานาชาติมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อติดตามความก้าวหน้าทางการเผยแพร่ข้อมูลความรู้และการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 6) มีความสามารถในการปรับตัว เตรียมรับการเปลี่ยนแปลงได้เพราะสภาวะโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ผู้ที่จะดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข จะต้องเป็นผู้มีความ

สามารถในการเรียนรู้ การรับข่าวสารใหม่ๆ การคิดและตัดสินใจเพื่อปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และ 7) มีความภาคภูมิใจในวิชาที่เรียน มีความพร้อมและมีความสุขในการเรียน

ซึ่งนอกจากนักการศึกษาพยาบาลไทยได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาลในศตวรรษที่ 21 แล้ว คณะพยาบาลศาสตร์ของมหาวิทยาลัยอินเดียน่า ได้สำรวจสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลไว้ดังนี้ (Halsted, 1996 : 413-416)

ผลลัพธ์ที่ 1 เป็นนักคิดที่มีวิจารณญาณ (critical thinker) ที่สามารถแสดงออกซึ่งความเป็นผู้ที่สนใจใฝ่รู้ ค้นคว้าหาคำตอบที่สมเหตุสมผล มีทักษะในการแก้ปัญหา และมีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

สมรรถนะที่พึงประสงค์ (ผู้สำเร็จการศึกษา) มีดังนี้ 1) ประเมินผลการตัดสินใจโดยการรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนวิเคราะห์ข้อสรุปที่ได้จากกระบวนการจัดการระบบข้อมูล 2) นำเสนอเหตุผลประกอบข้อโต้แย้งที่เสนอได้อย่างเหมาะสม 3) มีกระบวนการคิดในเชิงบวกต่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 4) ประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนมาและที่เป็นปัจจุบันในบริบทที่หลากหลาย และในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ 5) วิเคราะห์ข้อโต้แย้งต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้อง 6) วิเคราะห์ วิจารณ์ ข้อมูลทางการวิจัยและทางวิชาชีพ เพื่อใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล และ 7) แสวงหาวิธีการที่เหมาะสมจากวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาสุขภาพ

ผลลัพธ์ที่ 2 เป็นบุคคลที่มีความสามารถทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถให้การพยาบาลในลักษณะองค์รวมแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชนได้

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) บูรณาการ ความเชื่อทางวัฒนธรรม ค่านิยม และการปฏิบัติของบุคคล ครอบครัว และชุมชนในการให้การบำบัดรักษาทางการพยาบาลที่สอดคล้องทางวัฒนธรรม และ 2) ประเมินผลกระทบความเชื่อและการปฏิบัติด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มความสามารถของผู้ให้บริการและผู้รับบริการในการเพิ่มศักยภาพด้านสุขภาพแก่ตนเอง

ผลลัพธ์ที่ 3 เป็นผู้ประสานงานที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งประโยชน์ในชุมชน ซึ่งสามารถส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน เข้าถึงแหล่งประโยชน์ที่จำเป็น เพื่อตอบสนองความต้องการในการดูแล สุขภาพได้

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) เข้าถึงแหล่งประโยชน์ต่างๆในชุมชน เพื่อการเพิ่มพูนศักยภาพด้านสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน 2) เรียกร้องให้มีการจัดแหล่งประโยชน์ด้านบริการสุขภาพในชุมชน และ 3) ส่งเสริมบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อเข้าถึงแหล่งประโยชน์ที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการดูแลสุขภาพ

ผลลัพธ์ที่ 4 เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกทางการเมือง ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพและปฏิบัติ การพยาบาลด้วยความมีโลกทัศน์ที่เป็นสากล

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) วิเคราะห์ความเกี่ยวข้องของวิชาชีพการพยาบาลใน ระดับท้องถิ่น ประเทศ และนานาชาติ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายด้านการดูแลสุขภาพ 2) วิเคราะห์ผลกระทบของแนวโน้มในระดับโลกที่มีต่อปัญหาสุขภาพในระดับท้องถิ่น 3) วิเคราะห์ อิทธิพลของการเมืองทั้งด้านการปกครอง สถานที่ทำงาน องค์กรวิชาชีพและชุมชนที่มีต่อระบบ บริการสุขภาพ 4) วิเคราะห์กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อนโยบายด้านสุขภาพทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติและ 5) รับผิดชอบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่ส่งเสริมสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

ผลลัพธ์ที่ 5 เป็นผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดจรรยาบรรณและกฎหมายวิชาชีพในการประกอบ วิชาชีพ

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) มีความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อส่วนบุคคลของ พยาบาล ค่านิยมที่มีผลกระทบต่อการประกอบวิชาชีพการพยาบาลของตนเอง 2) มีความเข้าใจ ในมาตรฐานทางจรรยาบรรณและกฎหมายที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ 3) ส่งเสริมให้บุคคลและ ครอบครัวมีการตัดสินใจที่เหมาะสมโดยคำนึงความเชื่อ ค่านิยม และสิทธิส่วนบุคคลของแต่ละ บุคคลและครอบครัว 4) ใช้แบบแผนกระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขประเด็นทางจริยธรรม 5) ปกป้องบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิด้านกฎหมายและจริยธรรมของ ตนเอง 6) ใช้กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาลในการปฏิบัติการ พยาบาลของตนเอง และ 7) แสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการตัดสินใจและปฏิบัติการ พยาบาลของตนเอง

ผลลัพธ์ที่ 6 เป็นผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องได้

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) แสดงความสามารถในทักษะการเขียนที่ถูกต้องหลักการ และสื่อสารได้อย่างเหมาะสม 2) สามารถสื่อสารได้ชัดเจนและถูกต้องกับบุคคล ครอบครัว และ

ชุมชน และกับผู้ให้บริการสุขภาพด้านอื่น ๆ เพื่อผลลัพธ์ในทางบวกต่อการให้การพยาบาล 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับชุดข้อมูลและในการแก้ไขปัญหา 4) ใช้เทคนิคการสื่อสารเชิงการบำบัดรักษาในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้บริการ และ 5) เผยแพร่ข้อมูลและความคิดเชิงวิชาชีพการพยาบาลให้กับวิชาชีพอื่น ๆ และไปสู่สาธารณะ

ผลลัพธ์ที่ 7 เป็นผู้ให้บริการสุขภาพที่มีความสามารถและเป็นผู้ซึ่งสามารถรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายในสถานบริการสุขภาพที่เต็มรูปแบบและไม่เต็มรูปแบบได้

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) สามารถร่วมมือในการทำงานได้ในสถานบริการสุขภาพที่หลากหลายรูปแบบ 2) ส่งเสริมศักยภาพด้านสุขภาพของผู้ใช้บริการในการตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของเขา 3) ให้การดูแลบุคคล ครอบครัว และชุมชนในลักษณะ "ปัจเจก" ให้การดูแลอย่างปลอดภัยมีประสิทธิภาพและบำรุงรักษาเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้ใช้บริการ ครอบครัวและชุมชน 5) ใช้กระบวนการเรียนการสอนในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการเจ็บป่วยของบุคคล ครอบครัว และชุมชน 6) ให้การดูแลบุคคล ครอบครัว และชุมชนที่เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านสุขภาพ 7) แสวงหาการปรึกษาที่เหมาะสม 8) มีความรับผิดชอบที่จะเพิ่มพูนทักษะเชิงวิชาชีพและความรู้ที่ทันสมัยตลอดเวลา 9) ให้การส่งต่อการรักษาพยาบาลแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชนได้อย่างเหมาะสม 10) ประเมินผลลัพธ์ของการรักษาพยาบาลอย่างสม่ำเสมอ

ผลลัพธ์ที่ 8 เป็นแบบอย่างทางวิชาชีพในการสร้างเสริมภาพลักษณ์ในทางบวกแก่วิชาชีพการพยาบาล

สมรรถนะที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) แสดงพฤติกรรมเชิงวิชาชีพที่สร้างเสริมภาพลักษณ์ในทางบวกให้แก่วิชาชีพการพยาบาล 2) เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของวิชาชีพการพยาบาลในการมีส่วนร่วม ส่งเสริมสุขภาพและความผาสุกของประชาชน

ผลลัพธ์ที่ 9 เป็นผู้จัดการที่มีความรับผิดชอบซึ่งสามารถบริหารจัดการทรัพยากรทั้งทางด้านบุคคล งบประมาณและอุปกรณ์ในการให้บริการพยาบาลที่บรรลุผลลัพธ์ในการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ

สมรรถนะที่พึงประสงค์มีดังนี้ 1) กำหนดทรัพยากรบุคคล งบประมาณและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการดูแลสุขภาพอนามัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ทำการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม 3) มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบแก่บุคลากรอื่นอย่างเหมาะสม 4) มีความรับผิดชอบในการประเมินผลการดำเนินงานของบุคลากรในการกำกับดูแล

ซึ่งจากสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาลที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของนักการศึกษาพยาบาลชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สอดคล้องกัน ดังนั้นการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณลักษณะและสมรรถนะตามที่ต้องการ หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญเพราะหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาเป็นเหมือนแนวทางในการพัฒนาคน ให้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะและทัศนคติอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรพยาบาลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 และจากการวิจัยเรื่องอนาคตภาพของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตสำหรับพยาบาลวิชาชีพของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ของละเอียด แจ่มจันทร์ (2540 : 91-97) เสนอแนวคิดว่าการศึกษายพยาบาลเป็นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่จำเป็นของวิชาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วยความสำนึกรับผิดชอบ ความเป็นอิสระ ความเป็นผู้นำและพัฒนาตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการในการสร้างความเชื่อและค่านิยมในการเอาใจใส่ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ให้มีสุขภาพดี มีประสบการณ์ในการดูแลช่วยเหลือประชาชนให้มีความสามารถในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดี ตลอดจนวงจรชีวิตทั้งในชุมชนและในสถาบันสามารถเชื่อมโยงความรู้ในสถาบันกับสภาพความเป็นจริง ตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งภาพรวมของคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ สรุปได้ 3 ประการ คือ การมีความสามารถเชิงวิชาชีพเพื่อให้บริการพยาบาล การมีความสามารถเชิง วิชาการในการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองและมีความสามารถสากลในการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่

3. การศึกษาทั่วไป

วิชาการศึกษาทั่วไป (General education) มีชื่อเรียกหลายชื่อบางสถาบันเรียกวิชาพื้นฐานทั่วไป (Foundation course) หรือวิชาศิลปศาสตร์ (Liberal art หรือ Liberal education) แต่ในรายงานการวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า วิชาการศึกษาทั่วไป (General Education) เพียงคำเดียวเพื่อสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัย

3.1 ความหมาย

The Camegie Foundation (1977) ให้ความหมายของคำว่า การศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิดในเรื่องของวัฒนธรรมและทักษะพื้นฐานที่บัณฑิตจำเป็นต้องมีในการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต

Kanter and Others (1997) 1) การศึกษาทั่วไป คือ ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่สอนทั้งความรับผิดชอบของคนในสังคมและคุณค่าของศิลปะ วิทยาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ 2) การศึกษาทั่วไป หมายถึง การจัดการกลุ่มของกิจกรรมที่ออกแบบเพื่อจะส่งเสริมความคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการเขียน ความรู้ในศิลปะ บุคคล และความรับผิดชอบต่อสังคม

The Encyclopedia Americana International Edition (1992) ได้ให้ความหมายของคำว่าการศึกษาทั่วไป คือ การศึกษาที่จัดในระดับปริญญาตรี เพื่อเตรียมตัวที่จะดำรงชีวิตต่อไปในสังคมทางด้านวัฒนธรรม การใช้เวลาว่าง ซึ่งจะมีใช้วิชาเอกหรือวิชาเฉพาะ

วิจิตร ศรีธำณ (2519) กล่าวว่า วิชาการศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่จำเป็นสำหรับคนทุกคนไม่ว่าจะเตรียมตัวไปประกอบอาชีพใด

กิริติ บุญเจือ (2522) กล่าวว่า วิชาการศึกษาทั่วไป คือ การเรียนรู้สาระสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในวิชาเดียวกัน หากมีความสัมพันธ์โดยทั่วถึงก็เรียกว่า บูรณาการ (Integration)

McGrath (1974 cited in Winifred and other :1992) ให้ความหมายว่า การศึกษาทั่วไป คือ เส้นด้ายที่ถักทอรูปแบบของความหมายสู่ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมด

จากความหมายตามที่นักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายรวมสรุปได้ว่า การศึกษาทั่วไปเป็นรายวิชาที่ผู้ศึกษาต้องศึกษาเพิ่มเติมจากรายวิชาที่เกี่ยวกับวิชาชีพ มุ่งให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นพลเมืองดี ส่งเสริมความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะที่จำเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต

3.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาทั่วไป

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และทองอินทร์ วงศ์โสธร (2526 : 86-88) ได้ประมวลจุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาทั่วไป คือ 1) ความเรื่องปัญญา จุดมุ่งหมายในข้อนี้มาจากแนวความคิดในเชิงของศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) ที่มามาตั้งแต่อดีตที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีสติปัญญาปราดเปรื่อง มีความเป็นอิสระ (Liberate the Mind) พัฒนาความคิด มีสติปัญญา แตกฉานเฉียบคม ลึกซึ้ง และวิเคราะห์วิจารณ์ พร้อมทั้งใฝ่ใจใคร่รู้อยู่เป็นนิจ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ และศาสตร์กับสังคม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สาขาต่างๆและความรู้นั้น

กับสังคม (Integration and Relationship) วิทยาการและความรู้ที่มีอยู่ได้แตกและแยกตัวออกเป็นสาขาต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะสาขาใหญ่ ๆ คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องรู้และเห็นถึงความสัมพันธ์และความแตกต่างของศาสตร์ ทั้ง 3 สาขา 3) ความสมดุล (Balancing) การศึกษาในระดับอุดมศึกษานอกเหนือจากการศึกษาเฉพาะสาขาวิชาแล้ว ผู้เรียนจะต้องศึกษากับวิชาชีพหรือสาขาวิชาอื่นๆ และความรู้อย่างอื่นๆ ด้วย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในคนและแนวคิดของอาชีพอื่น อีกทั้งเป็นการเสริมความรู้ให้กว้างขึ้น 4) ความเป็นพลเมืองดี (Good citizenship) เป้าหมายของการศึกษาคือ การสร้างความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เข้ากับสังคมได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม (Civic and Moral Responsibility) และมีความสามารถในการสื่อความหมายด้วย 5) ความรู้เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (Functional) เป็นการศึกษาที่มีประโยชน์ประจำวันและมีประโยชน์แก่คนจำนวนมาก เช่น ความเป็นอยู่อันดีในครอบครัว สุขภาพพลเมือง ศิลปการพูด ศิลปะและวรรณคดี สุขภาพจิต เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน เป็นต้น 6) ความสัมพันธ์กับสังคมและท้องถิ่น (Relevance) เป็นการให้ความรู้และแนวคิดแก่ผู้เรียนในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม ความเป็นมา พัฒนาการ และปัญหาต่างๆ ที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ เพื่อจะได้หาทางแก้ไขและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ และ 7) ความเป็นพื้นฐานของวิชาอื่นๆ แม้ไม่ใช่จุดมุ่งหมายหลักแต่วิชาการศึกษาทั่วไปจะถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของพื้นฐานวิชาชีพอื่น ๆ ด้วย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2540) กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของวิชาการศึกษาทั่วไปเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ มีทัศนคติกว้างขวางรอบตัว สามารถเข้าใจกับสถานการณ์ของตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม และเพื่อให้นักศึกษาสามารถตระหนักถึงความสัมพันธ์เกี่ยวโยงของวิทยาการทั้งหลายทั้งในทางสาขา วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และภาษา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นปัจจัยเสริมสร้างทางปัญญา ความคิด คุณธรรม และวิจรรณญาณส่วนบุคคลอันจะเป็นคุณประโยชน์แก่นักศึกษาทั้งในด้านของการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปและในด้านของการนำไปประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

โครงการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538) สรุปไว้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั่วไป คือ ให้บัณฑิตมีลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ทางปัญญา ให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ปัญญา และคุณธรรม รู้จักแก้ปัญหาหรือป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น รู้เขารู้เรา รู้ทันคน มีชีวิตอย่างมีความหมาย

ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์ (2540) กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาทั่วไป 1) สามารถพัฒนาคนเพื่อความเป็นคน ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ นั่นก็คือ พัฒนาบุคลิกลักษณะของความเป็นคน เช่น เป็นคนมีสัจจะ มีความรู้สึกละเอียดใจเมื่อกระทำผิด 2) สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ต่อเนื่องไปได้ การศึกษาทั่วไปมีส่วนในการปูพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้ต่อเนื่องได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนควรเป็นผู้ “รู้รอบ รู้กว้าง สร้างสรรค์ รู้คิด รู้วิจารณ์ รู้คุณธรรม” ดังเช่นคำขวัญของการศึกษาทั่วไป 3) ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ภาวะแวดล้อมของมหาวิทยาลัย และกิจกรรมนอกห้องเรียนจะช่วยฝึกฝนผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้

วิพรรษ์ เรืองพิทยา (2540) กล่าวว่า เป้าหมายการศึกษาทั่วไป คือ ให้นิสิตมีความสุขและมีความสำเร็จในชีวิต

พระธรรมปิฎก (2540) สรุปว่า วิชาการศึกษาทั่วไปมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างคนให้เป็นบัณฑิต เป็นวิชาที่พัฒนาคนในฐานะที่เป็นตัวคน จนกระทั่งเป็นบัณฑิต

วิจิตร ศรีสอ้าน (2519) สรุปความมุ่งหมายของวิชาการศึกษาทั่วไปไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานอันจำเป็นสำหรับทุกคน คือ การศึกษาทั่วไป อันเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองดี 2) เพื่อเพิ่มพูนความเจริญอกงามทางสติปัญญา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต และช่วยจรรโลงสังคมให้เจริญรุ่งเรือง กล่าวคือสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม 3) เพื่อช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและอุปนิสัย กล่าวคือ มุ่งที่จะช่วยให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น มีบุคลิกภาพ ทศนคติและอุดมคติเหมาะสมกับการเป็นปัญญาชน

เจตนา นาควัชระ (2530) สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของวิชาการศึกษาทั่วไป คือ 1) สร้างความสำนึกในตน ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม สร้างความเข้าใจในพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมและกระตุ้นให้เสาะแสวงหาแนวทางในการจรรโลงความอยู่รอดของมนุษยชาติ 2) สร้างความเชื่อมั่นในความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์และความตื่นตัวต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่ขัดขวางความเจริญอกงามทางปัญญา รู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลโดยสันติวิธีและด้วยหลักแห่งคุณธรรม 3) สร้างความรอบรู้ ความใฝ่รู้ ความตื่นตัวในทางปัญญาและความเข้าใจขั้นพื้นฐานของวิทยาการที่เป็นหลัก สามารถใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตและในการพัฒนาสังคม และ 4) สร้างความสามารถในการสื่อสารในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล กลุ่มชน และประชาคม ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

The Carnegie Foundation (1977) ระบุจุดมุ่งหมายของวิชาการศึกษาทัวไปไว้ว่า เพื่อสร้างทักษะในการศึกษาขั้นสูงและการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อจัดเวลาให้นักศึกษาได้ศึกษา แนวคิดที่สำคัญ ตลอดจนความหมายของแนวคิดนั้นทางด้านมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปะและเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการที่ทำให้นักศึกษามีใจกว้างขวางและเข้าใจวิชาการในแนวที่กว้างและ ชับซ้อนได้

อุไร จันทรเมฆา และคณะ (2538) กล่าวไว้ว่า การศึกษาทัวไปมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างในวิชาการ มองเห็นความสำคัญ ความสัมพันธ์ และความเกี่ยวเนื่องประสานกันของวิชาต่าง ๆ มีปัญญารู้จักคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ ริเริ่มก้าวหน้า มองเห็นการณโกลและเป็นตัวของตนเอง รู้จักตน เข้าใจสังคม มองเห็นปัญหาในสังคม พร้อมทั้งจะรับผิดชอบและแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างเหมาะสม รู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และความมั่งคั่งทางสุนทรีย์ รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมสูง

นวลปรางค์ คุณภักดิ์ (2539) ได้สรุปเป้าหมายของการศึกษาทัวไปไว้ คือ 1) เสริมสร้างความรู้ เพิ่มพูนสติปัญญา นอกเหนือไปจากสาขาวิชาชีพและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม 2) มีโลกทัศน์กว้างไกล เข้าใจในสังคม ปรับตนให้เข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ 3) เพิ่มพูนบุคลิกภาพให้เป็นที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ติดต่อกับผู้อื่นได้ 4) มีคุณธรรมและจริยธรรม ดำรงตนเป็นคนดีในสังคม และ 5) ตระหนักในคุณค่าของศิลปและวัฒนธรรม

เทียนฉาย กิระนันท์ (2540) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาทัวไป เน้นการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม รู้จักแสวงหาความรู้

แมรี พิลเลพิด (Mary Pillepich, 1964 : 26) เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเป้าหมายของวิชาการศึกษาทัวไปไว้ 4 ประการ คือ 1) ให้ความรู้ในธรรมชาติวิทยา (Natural Science) สังคมศาสตร์ (Social Sciences) และสาขามนุษยศาสตร์ 2) ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้เป็นนักคิดอย่างมีเหตุผล 3) ให้สามารถติดต่อ (Communicate) กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) เสริมสร้างบุคลิกลักษณะที่เหมาะสม

จากเป้าหมายและวัตถุประสงค์วิชาการศึกษาทัวไปจากนักการศึกษาชาวไทยและชาวต่างประเทศ สรุปได้ว่าวิชาการศึกษาทัวไปมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจศาสตร์ต่างๆ

นอกเหนือจากวิชาชีพของตน ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ชาบซึ่งในศิลปวัฒนธรรม รู้จักคิด วิเคราะห์ เข้าใจปัญหาสังคม เป็นพลเมืองดี และมีคุณธรรมและจริยธรรม

ซึ่งจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ของการศึกษาทั่วไปสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในศาสตร์ต่าง ๆ ของการพยาบาลได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Winifred Morse, et al.(1992 : 286) ที่ว่าความรู้ทางด้านพยาบาลและการปฏิบัติการพยาบาลมีส่วนประกอบของวิชาการศึกษาทั่วไป และการศึกษาเชิงวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีรายงานวิจัยสนับสนุนว่าพยาบาลสามารถประยุกต์วิชาการศึกษาทั่วไปมาใช้ในวิชาชีพและชีวิตประจำวัน (Bottoms, 1988) และสอดคล้องกับอัลเฟรด ไวท์เฮด (Alfred North Whitehead อ้างถึงใน วิจิตร ศรีสอาน, 2519 : 78) ว่าหลักสูตรวิชาชีพที่ดี นั้นจะขาดวิชาการศึกษาทั่วไปเสียไม่ได้

3.3 รูปแบบของการศึกษาทั่วไป

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของวิชาการศึกษาทั่วไปแตกต่างกันในแต่ละสถาบันการศึกษา ซึ่งพอจะสรุปรูปแบบของการศึกษาทั่วไปตามรูปแบบการจัดได้ 3 ประเภท ดังนี้

3.3.1 หลักสูตรแกน (Core curricula) เป็นหลักสูตรที่ใช้กันมาก ซึ่งแต่เดิมนิยมใช้หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject curriculum) โดยมีจุดประสงค์ที่จะเตรียมให้ผู้เรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันให้มีวิธีการแสวงหาความรู้และมีความรับผิดชอบ รวมทั้งมีความเข้าใจในปัญหาของสังคมร่วมกันในฐานะสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย (Deniel Tanner and Laurel N. Tanner,1980) การจัดหลักสูตรนี้จัดอย่างจำกัดรายวิชา แต่ก็ได้นเนื้อหาที่กว้างขวางเชื่อมโยงกับชีวิตของผู้เรียน และมักจะประกอบด้วยรายวิชาที่เป็นสหวิทยาการบังคับสำหรับนักศึกษาทุกคน ตัวอย่างเช่น วิชาการศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งบังคับให้นักศึกษาทุกคนต้องเรียน 3 วิชา คือ วิชาในสาขามนุษย์ศาสตร์ 1 วิชาในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ และ 1 ใน 2 วิชาให้เลือกในสาขาวิทยาศาสตร์ การจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปแบบแกนนี้เหมาะสมกับกลุ่มนักศึกษาที่มีลักษณะคล้ายกันแต่ถ้าในกลุ่มนักศึกษาที่แตกต่างกัน หลักสูตรแบบแกนอาจจะเป็นการเรียนสิ่งที่ซ้ำซ้อนกันของนักศึกษาที่เรียนเก่ง และยากเกินไปสำหรับนักศึกษาที่มีการเตรียมตัวน้อย (Authur Levine, 1976) หลักสูตรแกนยังแบ่งออกเป็นรูปแบบย่อย ๆ ได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

3.3.1.1 แบบบังคับร่วมที่ทุกคนทุกคณะจะต้องเรียนเหมือนกันหมด โดยสถาบันอุดมศึกษาจะกำหนดขอบเขตเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนไว้ให้ (Preplanned cone)

3.3.1.2 แบบบังคับร่วมที่ทุกคนทุกคนต้องเรียนเหมือนกันหมด แต่สถาบันอุดมศึกษา (อาจารย์ผู้สอน) และนักศึกษาจะร่วมกันกำหนดเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียน

3.3.2 หลักสูตรประเภทกระจายสัดส่วนรายวิชา (Distribution Requirement) แบ่งเป็น 4 แบบ คือ (Deniel Tanner and Laurel N. Tanner, 1980)

3.3.2.1 การกระจายสัดส่วนรายวิชาตามที่กำหนดให้ (Prescribed distribution requirement) การจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปแบบนี้นิยมกันมากเป็นการจัดผสมผสานกันระหว่างรายวิชาที่กำหนดให้ และวิชาเลือกที่นักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้จากรายวิชาต่างๆที่มหาวิทยาลัยระบุไว้ให้เป็นวิชาเลือกหรือวิชาเลือกที่มีจำนวนจำกัดในสาขาวิชาที่ต้องการเรียน

3.3.2.2 การกระจายสัดส่วนรายวิชาโดยกำหนดขั้นต่ำให้ (Minimally prescribed or "Smorgasbord distribution requirement) การจัดหลักสูตรแบบนี้มีวิชาบังคับน้อยกว่า มีการเน้นในสาขาวิชาที่ควรจะศึกษา

3.3.2.3 การกระจายสัดส่วนรายวิชาโดยการแนะนำให้เรียน (Recommended distribution guideline) การจัดหลักสูตรแบบนี้เป็นรูปแบบที่ไม่บังคับ นักศึกษามีทางเลือกโดยอาจเรียนให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือบางทีก็ไม่กำหนดเลยแต่บอกให้ผู้เรียนเลือกเรียนจากคณะวิชาที่เกี่ยวข้อง แต่จะกำหนดหน่วยกิตไว้ในแต่ละหมวดวิชาจะต้องเรียน อย่างน้อยก็หน่วยกิต

3.3.2.4 การจัดแบบนี้ นับว่าเป็นการจัดลักษณะใหม่ของหลักสูตรแบบกระจาย สัดส่วนรายวิชา ซึ่งแตกต่างกับการจัดลักษณะเดิมที่รูปแบบมากกว่าเนื้อหาวิชาหลักสูตรประเภทเลือกเสรี (free elective) หลักสูตรลักษณะนี้จะไม่มีการกำหนดรายวิชาการศึกษาทั่วไป นักศึกษาสามารถเลือกวิชาการศึกษาทั่วไปจากวิชาใดก็ได้หรือนักศึกษาอาจจะไม่เลือกเรียนวิชาการศึกษาทั่วไปเลยก็ได้

ในปัจจุบันแนวโน้มของการจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปได้กลับไปเป็นแบบหลักสูตรแกนอีก เนื่องจากปัญหาการจัดหลักสูตรแบบเลือกเสรีนั้นทำให้ขาดความเชื่อมโยงในรายวิชาต่างๆในหลักสูตรและทำให้วิชาพื้นฐานทั่วไปมีลักษณะกระจายและผิวเผิน (Carnegie Foundation : 1978) และให้มีลักษณะร่วมกันของผู้ได้รับการศึกษาในฐานะบัณฑิตโดยมีความเชื่อร่วมกัน (A shared set of beliefs) (Theodore D. Lockwood : 1977) นอกจากนี้บัณฑิตจะต้องมีความคิดกว้างไกลมองเห็นความสัมพันธ์ของตนที่มีต่อบุคคลอื่น เข้าใจความต้องการและ

ความจำเป็นของตนผูกพันกับบุคคลอื่นอย่างไร ซึ่งต้องจัดในลักษณะแทนที่จะต้องกำหนดให้ได้ว่าจะอะไรเป็นประสบการณ์ที่ทุกคนควรจะมีร่วมกันและประสบการณ์ที่ควรมีร่วมกันทุกคนนั้นส่วนไหน นักศึกษาควรจะได้เรียน

วิจิตร ศรีสุขอาน (2519) ได้กล่าวถึงวิธีการจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป แบ่งเป็น 3 แบบ คือ 1) แบบหนังสืออมตะวิทยา (Great Book Approach) การจัดหลักสูตรและการสอนแบบนี้ใช้วิธีรวบรวมและคัดเลือกข้อเขียนที่ถือว่าเป็นอมตะของนักปราชญ์และนักวิชาการสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยกรีกเป็นต้นมา ครอบคลุมเนื้อหาวิชาสาขาต่าง ๆ ทางด้านศิลปศาสตร์ทุกสาขา 2) แบบสหสัมพันธ์ระหว่างวิชา (Broad Interdisciplinary Course) เป็นการจัดรวมกลุ่มวิชาที่ผสมผสานเข้าด้วยกันได้มาสอนในวิชาเดียวกันส่วนมากมักจะจัดในรูปประมวลวิชา 3) แบบถือเอาความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก (Life Adjustment or Common need of young adults) การจัดแบบนี้ต้องมีการสร้างวิชาขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยการศึกษาเรื่องความต้องการและปัญหาที่ผู้เรียนกำลังเผชิญหรือจะต้องเผชิญในอนาคตเป็นเกณฑ์

3.4 ลักษณะรายวิชาที่จัดสอน

3.4.1 ลักษณะรายวิชาที่จัดสอน

ลักษณะรายวิชา ที่จัดสอนในวิชาการทั่วไปสรุปได้เป็น 7 ลักษณะ คือ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และทองอินทร์ วงศ์โสธร, 2526 :88-93)

3.4.1.1 วิชาเบื้องต้น (Introduction course)

วิชาเบื้องต้นในรูปแบบของการศึกษาทั่วไปนี้จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนในสาขาหนึ่งได้มีโอกาสทำความเข้าใจและรู้ลักษณะของสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วย อันจะทำให้ไม่ยึดถือในอาชีพของตนและมีความเข้าใจในคนในอาชีพอื่น ๆ มากขึ้น ร่วมทำงานกันได้ดีขึ้น หลักสูตรที่มีวิชาการศึกษาทั่วไปแบบนี้จะกำหนดให้ผู้เรียนเลือกลงทะเบียนวิชาการศึกษาทั่วไปหรือวิชาเบื้องต้นในสาขาอื่น 1-2 วิชา แล้วแต่จำนวนหน่วยกิตมากหรือน้อย รูปแบบของการศึกษาทั่วไปในลักษณะนี้ง่ายต่อการจัด เพราะแผนกวิชาที่เป็น เจ้าของเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบ

3.4.1.2 วิชาผสมผสาน (Integrated course or Survey Course)

วิธีการจัดในรูปแบบนี้จะรวมเอาทุกวิชาในกลุ่มวิชาใหญ่มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น วิชาทางด้านสังคมศาสตร์ จะรวมเอาวิชาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เข้าไว้ด้วยกันเป็น 1 วิชา การจัดการศึกษาทั่วไปในลักษณะนี้นับได้ว่าเป็นแบบที่สมบูรณ์และเป็นอุดมคติมากที่สุด แต่ก็มีปัญหามากกว่าจะรวมกันอย่างไร ผสมผสานอย่างไร ส่วนมากจะเป็นการนำแต่ละสาขามาเรียงต่อกันเท่านั้น นอกจากนี้แล้วคนสอนก็หายากมากมักจะได้คนสอนหลายคนจากหลายสาขาทำให้การผสมผสานไม่ดีเท่าที่ควร

3.4.1.3 วิชาเฉพาะ (Specific Course)

ลักษณะการจัดพิเศษกว่าวิชาอื่น ๆ สร้างขึ้นเฉพาะสาขาวิชาที่ต้องการจัดการศึกษาแบบนี้ช่วยเสริมวิชาชีพในแต่ละสาขาวิชาได้ดีเพราะวิชาที่สร้างขึ้นตรงกับความต้องการของวิชาชีพนั้น แต่ในทางปฏิบัติมักจะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนขึ้นได้

3.4.1.4 วิชาอมตะวิทยา (Great book approach)

มีหลักการสำคัญตามแนวคิดของฮิชชิน (Robert M. Hutchins) ที่กล่าวว่าวิชาการศึกษาทั่วไปควรประกอบด้วยเรื่องของโลกตะวันตก ศิลปะของการอ่าน การเขียนและการคิด รวมทั้งคณิตศาสตร์ ช่วยให้บัณฑิตรู้จักใช้สติปัญญาในการกระทำต่างๆ ลักษณะวิชาการแบบนี้มีข้อดีหลายประการ นิสิตได้เรียนรู้อ่านที่มีคุณค่าสูงได้พัฒนาทักษะหลายด้าน แต่ก็มีปัญหามากเช่นกัน เพราะเนื้อหาไม่สนองความสนใจของคนซึ่งแตกต่างกันและอาจารย์ผู้สอนต้องทำงานหนักมากด้วย

3.4.1.5 วิชาสัมมนา (Freshman seminar)

ในแนวคิดของวิชาการศึกษาทั่วไปในลักษณะของวิชาสัมมนา เน้นที่กระบวนการมากกว่าเนื้อหา โดยเชื่อว่าการที่อาจารย์และนิสิตมีโอกาสพบปะสังสรรค์พูดคุยกันในเรื่องของวิชาความรู้บ่อยๆ เป็นระบบการศึกษาที่ดีและเหมาะสมเป็นการสร้างทัศนคติให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวาง มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอาจารย์และเพื่อนเป็นการฝึกทักษะในการคิดหาเหตุผลและอภิปรายทำความเข้าใจและคุ้นเคยกับผู้อื่นในมหาวิทยาลัย (Select committee on Education : 1968 cited in Paiton Sinlarat: 1976)

3.4.1.6 วิชาที่เป็นประโยชน์กับชีวิตประจำวัน (Functional subject matter course) วิชาในกลุ่มนี้ไม่เน้นศาสตร์สาขาต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แต่เน้นกิจกรรมและปัญหาในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ปัญหาสำคัญคือ ความยุ่งยากในการที่จะกำหนดว่ากิจกรรมอะไร ปัญหาอะไร ควรจะนำมากำหนดไว้ในหลักสูตร

3.4.1.7 วิชาสัมพันธ์ (Relevance) คำว่าสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีต่อสังคมหรือท้องถิ่นเป็นหลักในประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนมากมีปัญหาที่ผู้เรียนไม่รู้จักรหัสหรือขาดความเข้าใจในเรื่องราวของสังคม การเรียนการสอน เน้นปัญหาและความรู้มาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเหตุนี้จึงมีนักการศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนาต้องการแก้ปัญหาโดยการจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปที่เกี่ยวกับเรื่องราวสังคมและท้องถิ่นในนิสิต ความรู้ในที่นี้ครอบคลุมถึงค่านิยม ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ไปจนถึงปัญหาในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ลักษณะรายวิชาแบบโดยอ้อมขึ้นอยู่กับจุดหมายการจัดและดำเนินการที่เป็นไปได้รวมทั้งความพร้อมของผู้สอนแต่องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมายควรเป็นองค์ประกอบที่พิจารณาก่อน

3.4.2 ลักษณะการจัดสอน แบ่งได้ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ จัดสอนเป็นวิชาเดี่ยว จัดสอนเป็นวิชาผสมและจัดสอนเป็นวิชาพิเศษอื่น ๆ

3.4.2.1 จัดสอนเป็นวิชาเดี่ยว ลักษณะวิชาที่จัดสอนเป็นวิชาเดี่ยวนี้เป็นวิชาที่ใช้เนื้อหาและวิธีการต่างๆเฉพาะในสาขาวิชาเดียวเท่านั้นไม่อาศัยหรือไปรวมกับวิชาอื่นๆแล้วนำมาสอนร่วมกัน แนวคิดและเนื้อหารวมทั้งวิธีการใช้นั้นจะใช้เฉพาะในสาขาตนเองเท่านั้น เช่น วิชาสังคมศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา วิชาเดี่ยวที่ได้รับการพิจารณานำมาจัดสอนเป็นวิชาการทั่วไปศึกษาครอบคลุมวิชา 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวิชาภาษา วิชาในกลุ่มภาษาที่ได้รับการคัดเลือกมาสอนในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปนั้น ได้แก่ วิชาหลัก 2 วิชาคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนวิชาต่างประเทศอื่นๆ ไม่นิยมในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ วิชากลุ่มมนุษยศาสตร์ที่ได้รับการคัดเลือกมาจัดสอนในวิชาการศึกษาทั่วไป คือ ปรัชญา ตรรกวิทยา ศิลป ดนตรี วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จิตวิทยาเป็นหลัก และ 4) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ วิชาในกลุ่มนี้ได้รับการคัดเลือกมาจัดสอนในวิชาการศึกษาทั่วไป คือ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ธรณีวิทยา คณิตศาสตร์ และสถิติเป็นหลัก ลักษณะการจัดในรายวิชาเดี่ยวยังแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ก. วิชาสำหรับคนนอก หมายถึง คนที่ไม่มีพื้นในด้านนั้น ๆ มาก่อน เป็น

ลักษณะวิชาต่างๆ ไป เน้นในชีวิตประจำวัน วิชาในลักษณะนี้มักจะพบในสาขาที่เป็นวิทยาศาสตร์
 มากๆ

ข. วิชาเบื้องต้น หมายถึง วิชาที่จัดขึ้นสำหรับคนในสาขานั้นที่จะเรียน
 เป็นเบื้องต้นหรือเป็นพื้นฐานสำหรับเรียนต่อในวิชานั้นในระดับที่สูงขึ้นไป เช่น วิชาหลักรัฐศาสตร์

ค. วิชาชั้นสูงหมายถึง วิชาในสาขาใดสาขาหนึ่งที่จัดสอนสำหรับกลุ่มวิชา
 เอกหรือวิชาชีพเฉพาะ

3.4.2.2 จัดสอนวิชาผสม การจัดในลักษณะนี้เป็นการจัดกลุ่มวิชาโดยยึดเอาวิชา
 ใดวิชาหนึ่งมาเป็นแกนกลางแล้วสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่แนวการผสมคือ 1) ผสมระหว่างกลุ่ม
 วิชาเดียวกัน คือ การผสมในวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือ มนุษยศาสตร์ 2) ผสมต่างกลุ่ม
 วิชา คือ การผสมวิชาที่อยู่ต่างสาขาวิชาเข้าด้วยกัน เช่น วิชาภูมิศาสตร์วัฒนธรรม 3) ผสมโดยมี
 ศูนย์กลางที่ตัวมนุษย์และสังคม กลุ่มวิชานี้ใช้มนุษย์เป็นแกนเชื่อมโยงไปสู่ความสัมพันธ์ของ 3
 สาขา คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นวิชาที่มีลักษณะบูรณาการ เช่น
 วิชามนุษย์กับวรรณกรรม 4) ผสมโดยมีศูนย์กลางที่ปัญหาและหัวเรื่อง เช่น ความมั่นคงของชาติ
 สภาวะแวดล้อมของเรา เป็นต้น

3.4.2.3 วิชาพิเศษอื่นๆ เป็นลักษณะการสอนที่จัดนอกเหนือวิชาใน 2 ข้อที่
 กล่าวมาแล้ว เช่น วิชาพลศึกษา สุขวิทยาส่วนบุคคล รูปแบบการการสอน ลักษณะการจัดในวิชา
 พื้นฐานทั่วไปนั้น มักจะจัดสอนเป็นวิชาเดี่ยว สำหรับรายวิชาเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐานของวิชาชีพ
 หรือ วิชาเอก และจัดผสมที่แน่น พื้นฐานทั่วไปให้บัณฑิตทุกคนได้เรียนเหมือนกัน

3.4.3 การจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป และวิชาชีพ

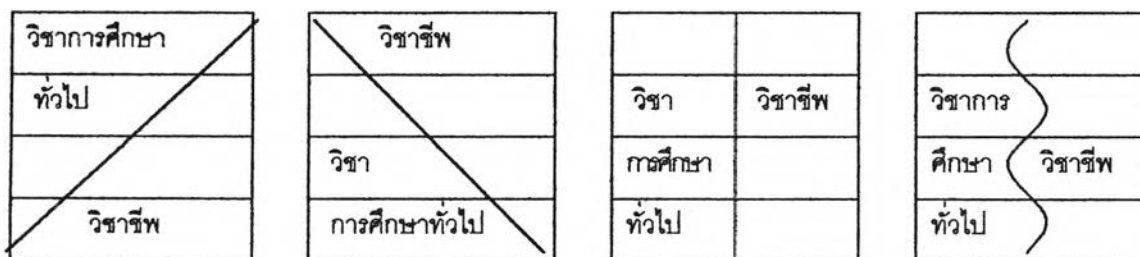
การจัดหลักสูตร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างวิชาการศึกษาทั่วไปกับวิชา
 ชีพนั้นมี 2 วิธี คือ (วิจิตร ศรีสัจจัน, 2519 : 81-83)

3.4.3.1 วิธีแยก (Separation) คือ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาทั่วไปก่อนหรือ
 หลังวิชาชีพ ส่วนมากมักจัดในรูประดับต้น-ระดับปลาย (Upper-Lower Division) ซึ่งการจัด
 สามารถเขียนแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปแบบแยก

4	วิชาชีพ	ระดับปลาย	วิชาการศึกษาทั่วไป	4	ระดับปลาย
3				3	
2	วิชาการศึกษาทั่วไป	ระดับต้น	วิชาชีพ	2	ระดับต้น
1				1	

3.4.3.2 วิธีคู่ขนาน (Parallel) คือ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาการศึกษาทั่วไป คู่ขนานกันไปกับวิชาชีพตลอดหลักสูตร คือ ถ้าหลักสูตร 4 ปีก็จัดให้ผู้เรียนวิชาชีพกับวิชาการศึกษาทั่วไปขนานกันไปซึ่งการจัดสามารถเขียนแผนภูมิได้ดังนี้

3.4.4 การบริหารหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป สรุปได้ 3 รูปแบบคือ

3.4.4.1 การบริหารโดยภาควิชาหรือแผนกวิชา การบริหารรูปแบบนี้ใช้ในกรณีการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไป เป็นแบบวิชาเบื้องต้น ภาควิชาจะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลในวิชาการศึกษาทั่วไปที่อยู่ในสังกัดภาควิชา นั้น การบริหารจะเป็นไปด้วยสะดวกและคล่องตัว แต่มีข้อเสียคือจะเป็นการจัดที่จัดให้มีการสอนที่ชี้เฉพาะเจาะจงในสาขาของภาควิชา นั้นๆ และบางครั้งจะเน้นหนักไปทางวิชาชีพหรือวิชาเฉพาะมากเกินไป ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของวิชาการศึกษาทั่วไป

3.4.4.2 การบริหารโดยคณะกรรมการ สถาบันอุดมศึกษาจะแต่งตั้งผู้แทนจากภาควิชาต่าง ๆ เป็นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป เพราะลักษณะสาขาวิชาจะเน้นการผสมผสานหรือวิชาสัมพันธ์ (Interdisciplinary Course) จึงต้องใช้ความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันตั้งแต่ 2 ภาควิชาขึ้นไป คณะกรรมการจึงมีหน้าที่ดูแลทั้งหมด ปัญหาที่พบจากการบริหารด้วยวิธีนี้คือ อิทธิพลของแผนกวิชาอยู่เนื่องจากคณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการ

จากแผนกวิชาต่าง ๆ จึงมีข้อขัดแย้งกันในระหว่างคณะกรรมการด้วยตนเอง เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และวิธีการจัดการศึกษา (Paiton Sinla'at, 1976 : 53)

3.4.4.3 การบริหารโดยหน่วยงานอิสระ รูปแบบนี้เป็นการบริหารที่ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของวิชาการศึกษาทั่วไป เพราะหน่วยงานจะมีความเป็นอิสระที่จะดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง จะมีความเข้าใจที่ทำให้การบริหารงานเป็นไปตามแนวคิดทัศนคติและหลักการเดียวกันจึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงสุด

3.4.5 ปัญหาของวิชาการศึกษาทั่วไป

3.4.5.1 ผู้สอนวิชาการศึกษาทั่วไป จากรายงานการวิจัยของ ไพฑูรย์สินลา'รัตน์ และทองอินทร์ วงษ์โสธร (2526 : 39) มักจะพบปัญหาคือ 1) อาจารย์มีประสบการณ์ในการสอนน้อย ส่วนใหญ่อาจารย์มีประสบการณ์การสอน 1 - 5 ปี วิชาการศึกษาทั่วไปนั้นมึลักษณะวิชาและจุดมุ่งหมายของวิชาเฉพาะ จึงต้องการผู้มีประสบการณ์ อาวุโส และเข้าใจเนื้อหาอย่างดี จึงจะประสานความรู้เข้าด้วยกันและสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม 2) ผู้สอนมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะทาง จึงไม่ตระหนักถึงความมุ่งหมายของวิชาการศึกษาทั่วไป จึงทำให้การสอนมุ่งไปรู้ลึกซึ่งเฉพาะทาง 3) ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม 4) ผู้สอนมีทัศนคติไม่ตรงกันและความสามารถแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการ วิจัยของ เสรี วงษ์มณฑา และปรัชญา เวสารัชช์ (2524) ที่กล่าวว่า ในการสอนวิชาการศึกษาทั่วไป ทัศนคติของอาจารย์ผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญ อาจารย์ผู้สอนต้องรู้จักและเข้าใจในความหมาย คุณค่า และความสำคัญของการศึกษาทั่วไปอย่างแท้จริง

3.4.5.2 กระบวนการสอน ปัญหาที่พบคือ 1) วิธีการสอนส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการบรรยาย การเรียนการสอนเน้นความรู้แบบบอกเล่า ใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนน้อย ขาดเทคนิคการสอนที่ดี และไม่ค่อยประยุกต์เนื้อหาให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบัน จากแนวคิดของ อุไร จันทรเมษา และคณะ (2538 : 200) พบว่าวิธีการสอนแบบบรรยาย ไม่ทำให้นักศึกษาคิดและวิเคราะห์ ซึ่งการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปในระดับอุดมศึกษา ควรสอนให้ถึงขั้นวิเคราะห์ สังเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล จึงจะสอนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ 2) วิชาที่มีลักษณะเป็นวิชาเดี่ยว มักเน้นความเป็นวิชาการเฉพาะสาขาวิชานั้นมากกว่าลักษณะบูรณาการตามเป้าหมายของวิชาการศึกษาทั่วไปอย่างแท้จริง และ 3) วิชาที่มีลักษณะบูรณาการ มักจะนำ

เนื้อหาอาจวางเรียงต่อกันเป็นตอน ๆ เวลาสอนก็จะสอนให้จบลงเป็นตอน ๆ (พลสิทธิ์ หนูชูชัย 2522 : 319)

3.4.5.3 หลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ปัญหาที่พบคือ 1) วิชาการศึกษาทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยเพราะเป็นส่วนกลางของมหาวิทยาลัยแต่ มักจะไม่เปลี่ยนแปลงปรัชญาและโครงสร้างหลัก ทำให้วิชาการศึกษาทั่วไปไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและสังคม และ 2) พื้นฐานทั่วไปเป็นพื้นฐานวิชาชีพ ลักษณะการจัดวิชาการศึกษาทั่วไปจึงมีแนวโน้มไปทางวิชาชีพเพราะผู้สอนถนัดและคุ้นเคยในแนวนั้น

3.4.5.4 ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาการศึกษาทั่วไป(Arthur Levine, 1978: 21-23 ;เจริญ คันธวงศ์, 2522; เรณู ผลสวัสดิ์, 2523) อาจจะมีเหตุมาจาก วิชาการศึกษาทั่วไปมักจะเปิดสอนในชั้นปีที่ 1 และ 2 ซึ่งนักศึกษามีความ มุ่งมั่นต่อวิชาชีพมากกว่าวิชาการศึกษาทั่วไป

3.5 การศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

3.5.1 โครงสร้างรายวิชา

กระทรวงสาธารณสุข ได้เริ่มผลิตนักศึกษาพยาบาลครั้งแรกในปี พ.ศ. 2489 ที่โรงพยาบาลกลางหรือโรงพยาบาล “โรงพยาบาลหญิง” โดยใช้หลักสูตรวิชาการพยาบาล ผดุงครรภ์และอนามัย ของโรงพยาบาลฯ ศิริราชเป็นเกณฑ์ในการสร้างหลักสูตร ใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี 2 ภาค ซึ่งรายวิชาพื้นฐานทั่วไปมี 2 วิชา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ และจิตวิทยา

ในปี พ.ศ. 2498 กระทรวงสาธารณสุขได้ปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทางการพยาบาลสูงขึ้นจึงเริ่มเพิ่มระยะเวลาเรียนเป็น 4 ปี

พ.ศ. 2501 โรงพยาบาลฯในสังกัดกรมแพทย์ได้เปลี่ยนระบบการศึกษาใหม่ ใช้ระบบ Block system ใช้ระยะเวลาเรียน 4 ปี มีรายวิชาพื้นฐานทั่วไปเพิ่มจากเดิมอีก 5 วิชา รวมเป็น 7 วิชา คือ ภาษาอังกฤษ จิตวิทยา พลศึกษา หลักและวิธีการสอนเศรษฐศาสตร์ในครอบครัว เคมี สังคมวิทยา

พ.ศ. 2514 หลักสูตรของโรงพยาบาล ฯ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

เปลี่ยนแปลงระยะเวลาการศึกษาใหม่จาก 4 ปี มาเป็น 3 ปี 6 เดือน เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตร 2 แผ่น คือ วิทยาลัยพยาบาลอนามัย และวิชาผดุงครรภ์ (สภา ศรียุคตศุทธิ์ : 112 อ้างถึงใน ไฟลีน นุกุลกิจ 2528 : 313) มีรายวิชาพื้นฐาน 14 วิชา ได้แก่ ชีววิทยา เคมี เคมีปฏิบัติ จิตวิทยาทั่วไป คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ หลักเศรษฐศาสตร์ จิตวิทยาพัฒนาการ ปรัชญาเบื้องต้น สื่อสาร การเมือง ภาษาอังกฤษ รวม 49 หน่วยกิต

พ.ศ.2520 หลักสูตรของโรงพยาบาล ๔ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่อีก ระยะเวลาเรียน 4 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์และผดุงครรภ์ชั้นสูง เทียบเท่าปริญญาตรี (กองงานวิทยาลัยพยาบาล,10 อ้างถึงไฟลีน นุกุลกิจ 2528 :313) มีหน่วยวิชาการศึกษาทั่วไป 66 หน่วยกิต ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 กลุ่มวิชา คือ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 38 หน่วยกิต สังคมศาสตร์ 12 หน่วยกิต มนุษยศาสตร์ 8 หน่วยกิต และภาษา 8 หน่วยกิต

พ.ศ. 2528 หลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งโดยเปลี่ยนแปลงเป็นหลักสูตรที่เน้นชุมชน มีหน่วยวิชาการศึกษาทั่วไป 36 หน่วยกิต ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 กลุ่มวิชา คือ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 8 หน่วยกิต สังคมศาสตร์ 12 หน่วยกิต มนุษยศาสตร์ 8 หน่วยกิต ภาษา 8 หน่วยกิต ในหมวดวิชาสังคมศาสตร์มีจำนวนหน่วยกิตมากกว่าหมวดวิชาอื่น ทั้งนี้เนื่องจากแนวการจัดหลักสูตรเน้นชุมชนอาศัยเหตุผลตามมติที่ 6 ว่าการจัดการการเรียนการสอนเน้นให้นักศึกษามีประสบการณ์ในชุมชนครอบครัวและบุคคล เพื่อให้ศึกษามีโอกาสศึกษาถึงความต้องการและปัญหาสุขภาพอนามัย ตลอดจนปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (หลักสูตรวิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพฯ 2527)

พ.ศ.2537 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขได้มีการปรับเปลี่ยนอีกครั้ง ซึ่งหลักสูตรยังคงเป็นหลักสูตรเน้นชุมชนเหมือนเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนบางรายวิชาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงมีการเพิ่มและปรับเปลี่ยนรายวิชาต่างให้เหมาะสม ซึ่งในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปมีหน่วยกิตจำนวน 38 หน่วยกิต ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 9 หน่วยกิต สังคมศาสตร์ 9 หน่วยกิต มนุษยศาสตร์ 10 หน่วยกิต และภาษา 10 หน่วยกิต

3.5.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย

การจัดการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ไม่มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหมวดวิชาการ

ศึกษาทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของการจัดหลักสูตรการศึกษาพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขไม่เชื่อต่อการกำหนดจุดมุ่งหมายของหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปไว้เฉพาะ แต่จะมอบหมายให้อาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชาเป็นผู้กำหนดขึ้นเองตามขอบเขตที่สถาบันร่างนโยบายไว้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายโดยรวม (อัจฉรา วัจนานิกัญญา , 2530 : 52)

3.5.3 รูปแบบการจัดวิชาการศึกษาทั่วไป

รูปแบบการจัดวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรเป็นแบบวิธีคู่ขนาน(Paralle) โดยมีการจัดวิชาการศึกษาทั่วไปควบคู่กันไปกับวิชาชีพการพยาบาล ลักษณะการจัดวิชาเป็นแบบแกนและทุกวิชาในแต่ละหมวดที่กำหนดในหลักสูตรจะเป็นรายวิชาบังคับทั้งสิ้น เนื้อหาวิชาการศึกษาทั่วไปจะประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา คือ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และภาษา

3.5.3.1. กลุ่มวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

วิชาวิทยาศาสตร์ ลักษณะวิชาทั้งหมดเป็นรายวิชาเบื้องต้น ครอบคลุมความรู้และความเข้าใจที่ให้รายละเอียดต่างๆ สำหรับวิชาคณิตศาสตร์จะเป็นลักษณะวิชาทักษะขั้นสูง

3.5.3.2. กลุ่มสังคมศาสตร์

เนื้อหารายวิชาเป็นประเภทความรู้และความเข้าใจมีรายละเอียดกว้างๆ ในแนวทางที่จะประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.5.3.3 กลุ่มภาษา

ลักษณะรายวิชาและเนื้อหารายวิชาเป็นประเภททักษะการศึกษาขั้นสูง โดยเน้นทักษะ 4 ด้าน การอ่าน การฟัง การเขียนและการพูด และเน้นที่ทักษะการอ่านและการเขียน

3.5.3.4. หมวดวิชามนุษยศาสตร์

ลักษณะรายวิชาและเนื้อหารายวิชาทั้งหมดจะเป็นลักษณะรายวิชาขั้นต้น โดยไม่ปรากฏรายวิชาสหวิทยาการและมีลักษณะเนื้อหาวิชาประเภทความรู้และความเข้าใจที่ให้รายละเอียดของเนื้อหากว้างๆ

การเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไป วิธีการสอน ไม่ปรากฏ
ลักษณะความแตกต่างของวิธีการสอนในแต่ละหมวดวิชา ลักษณะการสอนสอนด้วยวิธีบรรยาย
ประกอบสื่อทัศนูปกรณ์ ซึ่งทางสถาบันจะดำเนินการเชิญอาจารย์ที่เหมาะสมมาสอน และการจัด
ชั่วโมงสอนส่วนใหญ่จะมีชั่วโมงสอนทางทฤษฎีมากกว่าชั่วโมงการปฏิบัติ (อัจฉรา วัฒนาภิญโญ,
2530 : 68)

3.5.4 การบริหารวิชาการศึกษาทั่วไป

การบริหารวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต
วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข สภาพของการบริหารวิชาในแต่ละด้านไม่ปรากฏ
พัฒนาการที่เด่นชัดยังคงยึดแนวเดิมเป็นลักษณะของการบริหารดังกล่าว คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบ
เป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงานและประสานรายวิชา โดยไม่มีหน่วยงานเฉพาะ
เป็นผู้รับผิดชอบ การจัดผู้สอนวิชาการศึกษาทั่วไป คณะกรรมการประสานงานเหล่านี้เป็นผู้
พิจารณาจัดเชิญอาจารย์ผู้สอน ซึ่งอาจารย์ผู้ทำการสอน ได้แก่ อาจารย์ในวิทยาลัยสังกัดสถาบัน
พัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข อาจารย์ในมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยอื่นๆ ในคณะวิทยาศาสตร์
สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ในจังหวัดที่วิทยาลัยพยาบาลนั้นๆ ตั้งอยู่ (สถาบันพัฒนา
กำลังคนทางด้านสาธารณสุข, 2537) ลักษณะของอาจารย์ผู้ควบคุมหรือประสานงานรายวิชา จะ
ดูแลรับผิดชอบและประสานงานรายวิชานั้นๆ โดยอาจารย์ผู้ประสานงานรายวิชาจะแจ้งลักษณะ
รายวิชา วัตถุประสงค์รายวิชา หัวข้อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และ
การวัดและการประเมินผลให้กับอาจารย์ผู้สอนโดยยึดแนวทางจากประมวลการสอนจากส่วน
พัฒนาการศึกษา สถาบันพัฒนากำลังคนทางด้านสาธารณสุขเป็นผู้จัดทำขึ้น แต่ทั้งนี้จะให้อิสระ
แก่อาจารย์ ผู้สอนในการกำหนดเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและการวัดและ
ประเมินผลเพื่อให้เหมาะสมกับผู้สอนแต่ต้องสามารถบรรลุวัตถุประสงค์รายวิชา ซึ่งทางวิทยาลัย
จะแจ้งขอบเขตและแนวนโยบายความต้องการผ่านผู้ประสานงานให้อาจารย์ผู้สอนทราบในเรื่อง
บริการห้องเรียน บริการอุปกรณ์การสอนและการจัดหาตำรา โดยทางวิทยาลัยจะอำนวยความสะดวก
สะดวกแก่ผู้สอนและนักศึกษา ค่าตอบแทนสำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาการศึกษาทั่วไป คือ 300
บาทต่อชั่วโมง การบริหารวิชาการศึกษาทั่วไปของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขจะ
ยึดแนวทางปฏิบัติข้างต้น ยกเว้นวิทยาลัยที่เป็นสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัยนเรศวร คือ
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์ วิทยาลัยพยาบาลพุทธชินราช วิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนีอุตรดิตถ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครสวรรค์ วิทยาลัยจะส่ง

นักศึกษาไปเรียนวิชาการศึกษาทั่วไปและพื้นฐานวิชาชีพที่มหาวิทยาลัยนเรศวร (มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2540) การบริหารวิชาการศึกษาทั่วไปจึงแตกต่างจากสถาบันอื่น

3.5.5 ปัญหา

ปัญหาการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปนั้นที่พบมาก ได้แก่ การจัดอาจารย์ที่มีความสามารถมาสอนเนื่องจากจะต้องอาศัยอาจารย์ผู้สอนจากภายนอก ดังนั้นการสอนจึงมักจะเบี่ยงเบนจากขอบเขตที่ทางสถาบันกำหนดไว้ และลำบากในการควบคุม (จิตลดา เลขชุด สัมภาษณ์ อ้างถึงใน อัจฉรา วัจนภิญโญ, 2530) นอกจากนี้ก็เป็นปัญหาในเรื่องการจัดชั่วโมงมาสอนที่จะต้องพยายามจัดเวลาสอนที่อาจารย์มักจะขาดสอนในบางครั้ง(สุวิทย์ เพียรกิจกรรม, จิตลดา เลขชุด สัมภาษณ์อ้างถึงในอัจฉรา วัจนภิญโญ, 2530) รวมทั้งนักศึกษาให้ความสนใจน้อย ท้อแท้ในบางวิชาที่มีเนื้อหาวิชายากเกินไป เช่น ฟิสิกส์ เคมี

ตารางที่ 1 การศึกษาทั่วไปและพื้นฐานวิชาชีพในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

U.of North Carolina at Chapel Hill	Oregon Health Sciences University	U.of Pittsburgh
1. ทักษะภาษาอังกฤษ 6 หน่วยกิต	1. วิทยาศาสตร์ 37 หน่วยกิต	1. เคมี 4 หน่วยกิต
2. คณิตศาสตร์พื้นฐาน 6 หน่วยกิต	- กายวิภาคและสรีรวิทยา 12 หน่วยกิต	2. กายวิภาคและสรีรวิทยา 6 หน่วยกิต
- สถิติ	กิต	3. ภาษาอังกฤษ 3 หน่วยกิต
- คณิตศาสตร์	- จุลชีววิทยา 4 หน่วยกิต	4. จิตวิทยา 3 หน่วยกิต
3. วิทยาศาสตร์ 28 หน่วยกิต	- โภชนาการ 3 หน่วยกิต	5. มานุษยวิทยา 3 หน่วยกิต
- จิตวิทยาทั่วไป	- พืชคณิต 3 หน่วยกิต	6. สัมมนานิสิตปีที่ 1 0 หน่วยกิต
- เคมี หรือ ชีวเคมี	- เคมี, ชีวเคมี 12 หน่วยกิต	7. จุลชีววิทยา 3 หน่วยกิต
- ชีววิทยา (สัตว์)	- สถิติ 3 หน่วยกิต	8. ชีววิวัฒนาการและการพัฒนาการ 3 หน่วยกิต
- ชีววิทยา (มนุษย์)	2. ศิลปะและมนุษยศาสตร์ 30 หน่วยกิต	9. สังคมวิทยา 3 หน่วยกิต
- สรีรวิทยา	- วรรณคดี 3 หน่วยกิต	10. พยาธิวิทยา 4 หน่วยกิต
- จุลชีววิทยา	- ภาษาอังกฤษ 9 หน่วยกิต	11. เกสัชวิทยา 3 หน่วยกิต
4. สังคมศาสตร์ 6 หน่วยกิต	- ศิลปะและมนุษยศาสตร์ 12 หน่วยกิต	12. คณิตศาสตร์, ตรรกวิทยา, สถิติ 3 หน่วยกิต
- สังคมวิทยา หรือ มนุษยวิทยา	กิต	13. วัฒนธรรม (อเมริกาหรือต่างประเทศ) 3 หน่วยกิต
- เศรษฐศาสตร์ การเมือง สังคมวิทยา หรือ	3. สังคมศาสตร์ 15 หน่วยกิต	14. วาทกรรม 3 หน่วยกิต
มานุษยวิทยา	- จิตวิทยาทั่วไป 3 หน่วยกิต	15. ศิลปะ, ดนตรี, วรรณคดี 3 หน่วยกิต
5. ประวัติศาสตร์ตะวันตก 6 หน่วยกิต	- สังคมวิทยาทั่วไป 3 หน่วยกิต	16. วิชาเลือก 9 หน่วยกิต
	- พัฒนาการของมนุษย์ 3 หน่วยกิต	

ตารางที่ 1 (ต่อ) การศึกษาทั่วไปและพื้นฐานวิชาชีพในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

U.of North Carolina at Chapel Hill	Oregon Health Sciences University	U.of Pittsburgh
6. สุนทรียศาสตร์ 6 หน่วยกิต	-มนุษยวิทยาวัฒนธรรม 3 หน่วยกิต	รวม 61 หน่วยกิต
7. ปรัชญา 6 หน่วยกิต	-สังคมศาสตร์ 3 หน่วยกิต (การเมือง	
8. ภาษาต่างประเทศ 6 หรือ 9 หน่วยกิต	เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ)	
	4.วิชาเลือก 9 หน่วยกิต	
9. พลศึกษา 2 หน่วยกิต	รวม 91 หน่วยกิต	
รวม 67-70 หน่วยกิต		

ตารางที่ 2 วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรอื่นๆ

เศรษฐศาสตร์ ม.หอการค้า	นิเทศศาสตร์ ม.กรุงเทพ	ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 42 หน่วยกิต	หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 58 หน่วยกิต	หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป 35 หน่วยกิต
กลุ่มคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 9 หน่วยกิต	กลุ่มคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 6 หน่วยกิต	กลุ่มวิทยาศาสตร์ กับคณิตศาสตร์ 6 หน่วยกิต
- วิทยาศาสตร์ทั่วไป 3 หน่วยกิต	- สถิติเพื่อสังคมศาสตร์ 3 หน่วยกิต	- ธรรมชาติวิทยา 3 หน่วยกิต
- คณิตศาสตร์ 1 3 หน่วยกิต	- มนุษย์กับสภาพแวดล้อม 3 หน่วยกิต	เลือก 1 วิชาจาก
- คณิตศาสตร์ 2 3 หน่วยกิต	กลุ่มมนุษยศาสตร์ 10 หน่วยกิต	- สถิติการศึกษาชั้นนำ 3 หน่วยกิต
กลุ่มมนุษยศาสตร์ 3 หน่วยกิต	- อารยธรรมเปรียบเทียบ 3 หน่วยกิต	- พื้นฐานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ 3 หน่วยกิต
- ปรัชญา 3 หน่วยกิต	- ตรรกวิทยา 3 หน่วยกิต	กลุ่มมนุษยศาสตร์ 7 หน่วยกิต
กลุ่มสังคมศาสตร์ 12 หน่วยกิต	- ปรัชญา 3 หน่วยกิต	- อารยธรรม 3 หน่วยกิต
- จิตวิทยา 3 หน่วยกิต	- การเรียนในสถาบันอุดมศึกษา 1 หน่วยกิต	เลือก 2 วิชาจาก
- สังคมวิทยา 3 หน่วยกิต	กลุ่มสังคมศาสตร์ 18 หน่วยกิต	- สังคตินิยม 2 หน่วยกิต
- หลักกฎหมายทั่วไป 3 หน่วยกิต	- จิตวิทยาสังคม 3 หน่วยกิต	- วัฒนธรรมไทย 2 หน่วยกิต
- หลักการปกครอง 3 หน่วยกิต	- มนุษย์กับสังคม 3 หน่วยกิต	- ศิลปนิยม 2 หน่วยกิต
กลุ่มภาษา 18 หน่วยกิต	- ความรู้เบื้องต้นทางกฎหมาย 3 หน่วยกิต	- ธรรมวิทยา 2 หน่วยกิต
- ภาษาไทย 1 3 หน่วยกิต	- ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ 3 หน่วยกิต	กลุ่มภาษา 14 หน่วยกิต
- ภาษาไทย 2 3 หน่วยกิต	- การจัดการ 3 หน่วยกิต	- ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 1 3 หน่วยกิต

ตารางที่ 2 (ต่อ) วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรอื่นๆ

เศรษฐศาสตร์ ม.หอการค้า	นิเทศศาสตร์ ม. กรุงเทพ	ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
<ul style="list-style-type: none"> - ภาษาอังกฤษ 1 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 2 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 3 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 4 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 5 3 หน่วยกิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 3 หน่วยกิต - ภาษาไทยชั้นสูงเพื่อการสื่อสาร 3หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 1 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 2 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 3 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษ 4 3 หน่วยกิต - ภาษาอังกฤษสำหรับนิเทศศาสตร์ 1 3 หน่วยกิต -ภาษาอังกฤษสำหรับนิเทศศาสตร์ 2 3 หน่วยกิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 2 3 หน่วยกิต -ภาษาไทย 1 2 หน่วยกิต -ภาษาไทย 2 2 หน่วยกิต -ภาษาไทย 3 2 หน่วยกิต -ภาษาไทย 4 2 หน่วยกิต กลุ่มสังคมศาสตร์ 6 หน่วยกิต - สังคมและวัฒนธรรม 3 หน่วยกิต - วิธีการศึกษาไทยในมหาวิทยาลัย 2 หน่วยกิต <u>เลือก</u> 1 วิชา 1 หน่วยกิต จากกิจกรรมพลศึกษาทั่วไป ว่ายน้ำ กิจกรรมเข้าจังหวะ กอล์ฟ ยิมนาสติก เทนนิส กรีฑา เทควันโด แบดมินตัน บาสเก็ตบอล ฟุตบอล รักบี้ฟุตบอล ซอฟบอลล์ วอลเลย์บอล รำไทย <u>เลือก</u> 2 หน่วยกิตจากวิชาการศึกษาทั่วไป

4. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการจัดการศึกษาทั่วไป

4.1 แนวโน้มของโลกในอนาคต แนวโน้มของการเปลี่ยนของโลกในอนาคต มีผู้ทำนายอนาคตไว้มากมาย ซึ่งสรุปแนวโน้มของโลกจากนักทำนายอนาคตได้ดังนี้ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2539 : 53-106) ได้แสดงแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงของโลกในการสัมมนาแยกเครื่องเมืองไทย จินตนาการสูปี 2000 สรุปได้ดังนี้

4.1.1 การขยายตัวของประชากรโลก ผลกระทบทางกายภาพจากการขยายตัวของประชากรต่อสภาวะแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศของโลกหรือทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่าห่วง ประชากรยากจนมีจำนวนมาก คุณภาพชีวิตห่างกันมากขึ้น ตัวเลขประชากรในโลกใน ค.ศ.1990 คือ 5.3 พันล้านคน ทั้งมีการคาดคะเนว่าเมื่อถึง ค.ศ. 2025 โลกจะมีประชากร 8.5 พันล้านคน (United Nations Population Division : World Populations Prospects,1988 อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ,2539:60)

4.1.2 การก่อตัวของนครภูมิภาค(Regional Cities) แนวโน้มของรูปแบบการก่อตัวของเมืองใหญ่กำลังมีลักษณะเชื่อมโยงระหว่างเมืองใหญ่หลายๆ เมือง ซึ่งแม้จะอยู่ต่างรัฐกันแต่ก็สัมพันธ์กันในทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมากขึ้น นครภูมิภาคมี 30 แห่ง เป็นอาณาบริเวณที่มีความมั่นคงถูกปกครองด้วยสัมพันธ์มิตรระหว่างชนชั้นธุรกิจข้ามชาติ และรัฐมหานคร บริเวณรอบนอกของนครภูมิภาคจะถูกล้อมด้วยความยากจนที่เป็นชานานาซึ่งล้มละลายจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการค้าเสรีระดับโลกจะมีผลทำให้ชานานาไม่สามารถประกอบอาชีพที่มีรายได้ต่ำ จะอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง

4.1.3 กระแสตะวันออก (Eastemization)มีการแพร่ขยายปรัชญาความคิด และวิธีการของตะวันออกมากขึ้น ปรัชญาและแนวคิดตะวันออกสำคัญที่สุด ได้แก่ การยอมรับถึงความสามารถในการอยู่ร่วมกันระหว่างสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้าม (หยินหยาง) ซึ่งการขยายตัวมิใช่การขยายตัวแบบครอบงำ เพราะกระแสตะวันออกมิได้มุ่งหวังที่จะครองโลกหรือเป็นมหาอำนาจ หากต้องการสงวนรักษาวัฒนธรรมของตนไว้มิให้ตะวันตกครอบงำ กระแสตะวันออกจึงเป็นบทบาททางเลือกใหม่สำหรับโลก และมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

4.1.4 การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยียังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วในกลุ่มรายได้สูง และชนชั้นกลาง ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาจะนำไปสู่สถานการณ์ที่สำคัญ 4 เรื่อง คือ ก.) แรงงานที่ใช้กำลังกายใช้ทักษะและเป็นแรงงานกึ่งฝีมือจะเป็นกลุ่มประชากรที่เสียเปรียบแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสูงและส่วนของสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนาที่เข้าถึงเทคโนโลยีและมี

ความรู้แปรเปลี่ยนเป็นแรงรู้ (Knowledge Worker) มากขึ้น ดังนั้นส่วนของสังคมในโลกจึงแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนของแรง (กำลัง) งานกับส่วนของแรง (ความรู้) แนวโน้มของโลกจึงเป็นไปในลักษณะที่ความแตกต่างระหว่างชาติ คือ ความแตกต่างระหว่างส่วนที่รู้กับส่วนที่ไม่รู้ มิใช่ความแตกต่างของความยากจนอีกต่อไป ข.) เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านข่าวสาร และการสื่อสารคมนาคม โลกในศตวรรษที่ 21 มีชุมชนของแรงรู้เกี่ยวโยงกันข้ามรัฐ นครภูมิภาคจึงเป็นชุมชน 2 แบบ ซ้อนกัน คือ ชุมชนเชื่อมโยงกันระหว่างส่วนก้าวหน้าของเมืองใหญ่ที่เป็นชุมชนของแรงรู้ ห้อมล้อมไปด้วยชุมชนของแรงงานไร้ฝีมือ ค.) ในแง่นี้สังคมของโลกในศตวรรษที่ 21 จึงต้องจัดการกับปัญหา 2 ด้านควบคู่กันไป คือ การเพิ่มผลผลิตของแรงรู้กับการเพิ่มผลผลิตของแรง (กำลัง) ด้านแรกเป็นการทำลายเศรษฐกิจ ด้านที่ 2 เป็นการทำลายทางสังคมแนวโน้มด้านกำลังแรงงานของโลกจึงแปรเปลี่ยนไปสู่การมีบทบาท นำทางการผลิตและการบริการของแรงรู้มากขึ้น โดยที่ผู้ใช้แรงกำลังในการทำงานจะกลายเป็นแรงงานรองไม่ใช่แรงงานหลัก แรงงานหลักจะเป็นช่างเทคนิค ซึ่งใช้ควบคู่ไปกับการใช้สมอง (Drucker, 1995 อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2540) ง.) การแปรเปลี่ยนของสังคมในศตวรรษที่ 21 น่าจะทำให้สังคมที่มีลักษณะทวีลักษณ์ของความรู้กับความไม่รู้ไร้เสถียรภาพ เพราะเป็นการแปรเปลี่ยนในเวลาสั้น

4.1.5 ทิศทางและแนวโน้มของกระแสโลกาภิวัตน์ยังคงจะเป็นหลักของกระแสการเปลี่ยนแปลงในต้นศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้กระแสโลกาภิวัตน์จะมีทิศทางและแนวโน้ม 4 ด้านคือ 1) กระแสโลกาภิวัตน์ยังคงขยายตัวต่อไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น โดยจะแปรสภาพกลายเป็นกระแสภูมิภาค หรือร่วมมือกับภูมิภาคมากขึ้น (regionalization) ทั้งนี้เพราะแรงกดดันสองด้านจากส่วนที่เป็นแรงรู้ ดังกล่าว กระแสภูมิภาคนี้มีแนวโน้มในทางที่เปิด (open regionalism) โดยมีอนุภูมิภาคเป็นหน่วยสำคัญของการร่วมมือเพื่อแข่งขันกับภูมิภาคหรืออนุภูมิภาคอื่นๆ 2) กระแสโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายตัวของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่มีพื้นฐานจาก microelectronic และทางการสื่อสารคมนาคมด้านเหตุนี้จึงนำสิ่งที่เกิดควบคู่กับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจก็คือ ก) โลกาภิวัตน์ด้านอุปสงค์ ข) กระแสโลกาภิวัตน์ด้านการเงิน ค) กระแสโลกาภิวัตน์ด้านการแข่งขัน (Oman, 1994 อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2539 : 72) 3.) กระแสโลกาภิวัตน์จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของโลกแบบใหม่มากขึ้น 4.) กระแสโลกาภิวัตน์มีแนวโน้มจะนำไปสู่การปกป้องตลาดของระบบเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสูง

4.1.6 ปัญหาความยากจนคงมีอยู่ต่อไปและจะรุนแรงมากขึ้นเพราะกระแสโลกาภิวัตน์จะเอื้อประโยชน์ต่อส่วนของสังคมที่มีความรู้และรู้จักที่จะเรียนรู้โดยพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้น ในขณะที่เกษตรกรผู้ยากไร้ และแรงงานไร้ฝีมือขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเอง

4.1.7 สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นปัญหาใหญ่ ยิ่งมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้นเท่าใด ปัญหาสภาวะแวดล้อมก็จะมากขึ้นเท่านั้น

4.1.8 การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางของฝ่ายที่เน้นข้อจำกัดของโลก และเน้นความจำเป็นที่ต้องพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นการส่งเสริมความสามารถของมนุษย์และประชาสังคมในการทำงานร่วมกัน สร้างผลผลิตร่วมกัน

4.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ประกอบกับประเทศไทยเปิดกว้างกับสังคมโลก ย่อมหนีการเปลี่ยนแปลงตามแนวโน้มของโลกที่กล่าวมาแล้วไม่พ้น ผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ประเทศไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

4.2.1 การเมือง

ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะมีระบบการเมืองที่มั่นคงกว่าเดิมถึงแม้จะยังคงมีปัญหาระดับของควมมีประชาธิปไตยอยู่บ้างก็ตาม

4.2.2 เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจไทยจำเป็นต้องพึ่งเศรษฐกิจโลกมากเนื่องจากรายได้หลักมาจากการส่งออก และจะมีการกีดกันทางการค้ารูปแบบใหม่ เช่น การพิจารณากระบวนการผลิตที่เน้นการดูแลสิ่งแวดล้อมมาตรฐาน ISO 14000 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อตกลงทางการค้าของ GATT และองค์การการค้าโลกจะมีผลทำให้การแข่งขันทางการตลาดการเงินภายในประเทศจากต่างประเทศมีความเข้มข้นมากขึ้น (อภิชัย พันธเสน 2540 : 49) ภาคเกษตรจะมีการขยายตัวสูงที่สูงขึ้น

4.2.3 สังคม

มีอัตราการเพิ่มขึ้นของสังคมเมือง ร้อยละ 20.5 นอกจากนี้อัตราส่วนของความเป็นเมืองจะเพิ่มสูงสำหรับภูมิภาคที่มีความเป็นชนบทมาก ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะนำไปสู่แนวโน้มของความเป็นเมืองในภูมิภาคต่าง ๆ ที่จะปรับเข้าไปสู่ความใกล้เคียงกันมากขึ้นในระยะยาวและประชากรที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคที่เป็นชนบทจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่เร่งมากขึ้น อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดมีความขัดแย้งในการดำรงชีวิตเกิดขึ้นในระยะเวลานั้น ซึ่งต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วมากขึ้นกว่าเดิม สำหรับในเรื่องของการกระจายรายได้ยังไม่มีแนวโน้มที่การกระจายรายได้จะดีขึ้น (อภิชัย พันธเสน, 2540 : 72) นอกจากนี้ผลกระทบของการเป็นเมืองจะทำให้ครอบครัวโดยเฉลี่ยมีขนาดเล็กลง เพราะจำนวนการมีบุตรลดลง สถาบันครอบครัวแตกสลายมากขึ้น คุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวมจะเลวลง คือ มีการป่วยด้วยโรคทางประสาทเพิ่มมากขึ้น มีจำนวนผู้ติดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น อัตราการเสียชีวิตอุบัติเหตุสูงขึ้น อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมเสื่อมทรามลง

4.2.4 การศึกษา

กระแสโลกาภิวัตน์ สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ชัดเจนมากขึ้น มากและมีที่คาดว่าผลกระทบจะรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ส่วนหนึ่งผลกระทบนั้นบ่งบอกถึงการที่อุปทานของบริการการศึกษาไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับอุปสงค์ที่ขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว (เทียนฉาย กิระนันท์, 2540) จึงทำให้การศึกษาของไทยต้องมีการปรับเปลี่ยน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (อภิชัย พันธเสน, 2532 : 113-116) 1) การศึกษาแบบกว้างแทนที่จะเป็นการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง การขยายตัวขององค์ความรู้อย่างรวดเร็วทำให้การจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาให้กว้าง ท้นความรู้ทุกแขนงโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีเป็นไปได้ยากจึงจำเป็นต้องเน้นวิชาที่เป็นพื้นฐานมากกว่าการศึกษาในรายละเอียด 2) การปลูกฝังความเป็นชาตินิยม โดยเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนภาษาที่เป็นส่วนสำคัญของรากฐานวัฒนธรรมของประเทศ ขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มการเรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้านด้วย 3) การติดตามความรู้วิทยาการด้านคมนาคม สื่อสาร และระบบข้อมูลให้ทันกับความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น 4) ความร่วมมือในการวิจัยเพื่อพัฒนาระหว่างสถาบันการศึกษาและผู้ผลิต 5) การพัฒนาชนบทพื้นฐานของเอกลักษณ์ความเป็นไทยและให้สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้สหวิทยาการเข้าไปศึกษาเพื่อแก้ปัญหา 6) การใช้วิทยาการที่เหมาะสมเพื่อการพึ่งตนเองและ 7) การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา เน้นวิทยาการที่ใช้รองรับหรือเสริมสร้างความเป็นมนุษย์

สิปปนนท์ เกตุทัต (2536 : 6 - 7) ได้เสนอทัศนะว่า ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและกระแสโลกจะเกิดขึ้นรวดเร็วเพียงใด การศึกษายังคงมีพลังในการพัฒนาประเทศ สถาบันอุดมศึกษา สมควร ตระหนัก รับรู้และเตรียมการเผชิญอนาคตที่สังคมต่างๆจะเชื่อมโยงกันทั่วโลกและเพื่อที่จะสามารถประมวลความรู้สู่การปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น การศึกษาจะต้องช่วยให้มีหลักยึดมั่นในศาสนธรรมอันเป็นหลักของการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ในสังคมที่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการศึกษาจะต้องเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติของแต่ละบุคคลและสังคมที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ให้มีความรู้และความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมไทย พอที่จะสามารถวิเคราะห์ทางเลือกต่างๆที่ต้องเผชิญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ 2) ให้มีความเข้าใจในสังคมอื่นและเข้าใจความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั่วโลกพอที่จะหาทางเลือกที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติ 3) ให้มีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์พอที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต 4) ให้มีความเข้าใจพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม 5) ให้มีความรู้และการฝึกปฏิบัติในด้านการประกอบสัมมาชีพ และ 6) ให้มีหลักศาสนธรรมประจำใจ เป็นคติเตือนใจในการดำรงชีวิต

4.2.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2541-2544)

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ; 2541 :12-13)

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ การพัฒนาของแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 1) การพัฒนาศักยภาพของคนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของคนทุกวัย โดยปรับปรุงกระบวนการพัฒนาจิตใจให้เกิดผลในทางปฏิบัติ การพัฒนาสติปัญญา ทักษะ และมีมือแรงงาน ให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการป้องกันด้านสุขภาพและพลาณามัยนอกเหนือจากการป้องกันปัญหาเพื่อเสริมสร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า มีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรค ตลอดจนการพัฒนาประชากรกลุ่มด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรี 2) การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม ประกอบด้วยแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนสร้างโอกาสให้คน ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและสังคม การพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมในด้านต่างๆ เพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน และส่งเสริมวัฒนธรรมให้มีบทบาทในการพัฒนาคนและประเทศไทยได้อย่างสมดุลและยั่งยืน 3) การเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบทเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนให้ทั่วถึงได้มุ่งเน้นที่จะเสริมขีด

ความสามารถของคนและชุมชนให้มีศักยภาพเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว รวมทั้งส่งเสริมให้คนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาส่วนรวมมีความยั่งยืน ตลอดจนการจัดระบบบริหารจัดการในระดับพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและเอื้ออำนวยประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน 4) การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต เน้นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสใหม่ทางเศรษฐกิจ การสร้างรากฐานการผลิตของประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อเพิ่มโอกาสการมีงานทำและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกควบคู่กับการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง และเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ 5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งที่จะฟื้นฟู ปูरणะ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป้องกันสภาวะแวดล้อมในเมืองและชนบท โดยเสริมสร้างโอกาสมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการมากขึ้น การเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐซึ่งรวมถึงการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ตลอดจนเพิ่มบทบาทความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศอีกด้วย 6) การพัฒนาประชาธิปไตย เน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐกับประชาชน การสนับสนุนให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของภาครัฐ ตลอดจนการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการและความต่อเนื่องในการบริหารการพัฒนา 7) การบริหารจัดการเพื่อแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ เน้นการปรับกระบวนการบริหารงานพัฒนาสู่การปฏิบัติ ด้วยระบบการจัดการในระดับพื้นที่ตามภารกิจของหน่วยงานและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม การกระจายอำนาจในระบบบริหาร กลไกการบริหารของภาครัฐ การปรับบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ตลอดจนการติดตามและประเมินผล อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

4.2.6 แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

(ทบวงมหาวิทยาลัย ; 2540 : 8-12)

เพื่อรองรับบทบาทที่เปลี่ยนไปของอุดมศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาระบบอุดมศึกษาให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูง ทั้งนี้ระบบอุดมศึกษาไทยควรเป็นระบบที่มีพลวัตสูง มีองค์กรหลายลักษณะสำหรับภารกิจ เพื่อกลุ่มเป้าหมายหลายระดับ โดยที่แต่ละองค์กรและสถาบันสามารถแสวงหาและพัฒนาฐานะหน้าที่ที่เหมาะสมของตนในระบบได้อย่างต่อเนื่องตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

เป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ 1) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่มีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ 2) เพื่อให้สามารถนำแผนระยะยาวไปปฏิบัติอย่างได้ผล อัตราเพิ่มของงบประมาณเพื่อการอุดมศึกษาควรมีสัดส่วนไม่น้อยกว่าอัตราเพิ่มของงบประมาณแผ่นดินตลอด 2 ช่วงแผน 3) เพิ่มวงเงินกองทุนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละปีให้ถึงร้อยละ 1.0 ของแผนการอุดมศึกษา 4) ภายในปีสุดท้ายของแผนฯ ระยะที่ 9 ให้มีการปรับปรุงค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมการศึกษาถึงระดับที่ผู้เรียนสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายดำเนินการทั้งหมดทุกสาขาวิชา โดยให้สอดคล้องไปกับการจัดตั้งกองทุนสินเชื่อเพื่อการศึกษาและมาตรฐานด้านทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม 5) ภายในปีสุดท้ายของแผนฯ ระยะที่ 9 ให้มีการผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีสัดส่วนไม่น้อยกว่า 50 ต่อ 50

4.3 แนวโน้มการจัดการศึกษาทั่วไป

ในยุคโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลอย่างมากในประเทศไทย การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ คือ การจัดการศึกษาให้บุคคลในสังคมสามารถปรับตัว และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีบทบาท คือ การศึกษาในหมวดการศึกษาทั่วไป จากแนวคิดของ โครงการการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2530) กล่าวไว้ว่า การศึกษาทั่วไปต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และเป็นประโยชน์กับนักศึกษามากที่สุด ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดของ จูรี วิจิตวาทการ (2540) คือ หลักสูตรการศึกษาทั่วไปควรมีการทบทวนและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในแต่ละยุค นอกจากนี้ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2540) ได้เสนอเหตุผลและว่าจำเป็นในการปรับเปลี่ยนวิชาการศึกษาทั่วไป คือ 1) การเปลี่ยนแปลงของโลก 2) การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และ 3) ระบบวิชาการถึงจุดต้องเปลี่ยนแปลง ซึ่งแนวความคิดในการจัดหลักสูตรการศึกษาทั่วไปได้มีผู้เสนอแนวคิดไว้มากมายดังเช่น (อภิชัย พันธเสน, 2530 : 79 - 82) ได้เสนอการจัดการศึกษาดังต่อไปนี้

ก. วิชาพื้นฐาน วิชาพื้นฐานที่สำคัญอาจจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ 1) วิชา พื้นฐานที่ว่าด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยสันติภาพ อสังหารธรรม สิทธิมนุษยชนและสิทธิของประชาชน วิชาว่าด้วยมลภาวะและการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมทั้งจริยธรรมตามคติของศาสนา 2) วิชาพื้นฐานว่าด้วยวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ซึ่งประกอบด้วย ภาษา ประวัติศาสตร์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งระบบคุณค่าที่มีอยู่เดิมในสังคม ข้อที่ควรสังเกตและจะต้องแยกให้ชัดเจนคือการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และคุณค่าของท้องถิ่น และของชาติ เพื่อความภาคภูมิใจของคนในชาติ และเพื่อการเข้าใจยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และ 3) วิชาพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์และกฎธรรมชาติ วิชาเหล่านี้เป็นวิชาพื้นฐานที่จำเป็นในการสร้างระบบความคิดให้มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์และเป็นระบบ ขณะเดียวกันก็เป็นรากฐานสำหรับพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่มีความเฉพาะตัวต่อไปในภายหลัง

ข. วิชาความรู้ทั่วไป คือ วิชาที่ควรจะต้องเปิดให้มีความรู้กว้างในลักษณะที่เป็นสหสาขา โดยไม่ต้องเน้นความชำนาญการใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ควรที่จะเข้าใจในหลักเบื้องต้นของแต่ละวิชา เพื่อการหาความรู้เพิ่มเติมข้างหน้าภายหลังและเป็นการเน้นความรู้มากกว่าความรู้เฉพาะเจาะจง ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาในอนาคตมากกว่า

ค. ความรู้ที่ก้าวหน้า ทางทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์คอมพิวเตอร์ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับพัฒนาการของวิทยาการ สื่อสาร และคมนาคมที่ทันสมัยรวมทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและวิทยาการทุกชนิดที่พัฒนาโดยมีคอมพิวเตอร์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาวิชาการเหล่านั้น

ง. ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการที่ก้าวหน้า เพื่อช่วยในการส่งเสริมการส่งออกในสินค้า อุตสาหกรรมที่ต้องเผชิญการแข่งขันอย่างรุนแรงในตลาดต่างประเทศ

จ. ความรู้ที่ก้าวหน้าเกี่ยวกับวิทยาการชีววิทยา เพื่อสนับสนุนความสามารถในการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมชนิดใหม่

ฉ. วิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทในลักษณะที่เป็นสหวิชา คือ การเปิดกว้างให้มีการผสมผสานระหว่างภายในมหาวิทยาลัย และภายนอกซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านและบุคลากรในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ไปในแนวกว้างตามลักษณะความจำเป็นและความต้องการของชุมชน

ช. ประยุกต์วิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องวิทยาการที่เหมาะสมสำหรับภาคชนบทและอุตสาหกรรมและบริการในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งตัวเอง

ข. การศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจอันดีต่อบรรดามิตรประเทศในโลกที่สาม ทั้งนี้เพื่อการเพิ่มสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศในโลกที่สามด้วยตนเอง ซึ่งเป็นแนวโน้มว่าความสัมพันธ์จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

เกษม วัฒนชัย (2538 : 100) เสนอการจัดการศึกษาทั่วไป ควรมีการกำหนดกรอบในเรื่องของการศึกษาทั่วไปให้ชัดเจนให้มีความสำคัญกับวิชาการศึกษาทั่วไป รวมทั้งจัดรายวิชาเสริมสร้างทักษะ สร้างความเป็นคนและเป็นคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยอย่างมีความสุข สามารถติดต่อ สื่อสารก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งให้การศึกษานอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ ยังเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสันติภาพ อธิธรรมาภิบาล รวมทั้งความ เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมด้วย และสิ่งสำคัญ คือ ให้เป็นพลเมืองโลก (global competence) นั่นคือ จะต้อง มี 1) ความสามารถทางภาษา (Language competence) ภาษาไทยต้องใช้ดี และภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 2) ความสามารถทางคอมพิวเตอร์ (Computer competence) 3) ผู้มีการศึกษา (Educated Person) 4) ความรู้ทั่วไปและความรู้เฉพาะ (Generalist & Specialist) 5) ทักษะในการเรียนรู้ (Learning Skill) 6) ทักษะในการบริหาร (Management Skill) และ 7) ค่านิยม (Value)

จากการสัมมนา เรื่อง เป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาวิชาการศึกษาทั่วไป สำหรับศตวรรษที่ 21 จัดโดยโครงการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2538 มีข้อเสนอแนะจากการอภิปรายกลุ่มย่อย ก. ขอบเขตเนื้อหาวิชาการศึกษาทั่วไป ควรครอบคลุม 1) เนื้อหาวิชาให้มีบูรณาการ ศาสตร์ 3 สาขา ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเข้าใจโลกวิทยาศาสตร์มากขึ้น พฤติกรรมของมนุษย์และสังคม 2) ภาษาและคอมพิวเตอร์ ให้รู้จักเครื่องมือในการสื่อสาร การศึกษาและการทำงาน และ 3) ให้รู้จักวิธีการทำงาน การสัมมนา การแสวงหาความรู้โดยหลายๆ วิธีในมหาวิทยาลัย ข. การจัดการเรียนการสอน วิชาการศึกษาทั่วไป ควรจะมีลักษณะดังนี้ 1) การจัดการเรียนการสอนควรจัดในวันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ และไม่บังคับว่าต้องเรียนให้จบในชั้นปีที่ 1 การสอนควรเน้นให้นิสิตแสวงหาความรู้ จัดให้นิสิตทำกิจกรรม เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของศาสตร์ 3 ศาสตร์ และพัฒนาสื่อการเรียนให้นิสิตมีความสะดวกในการค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ 2) ควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มพูนทักษะการแสวงหาความรู้เพื่อปลูกฝังความดีงาม ความถูกต้องให้แก่ นิสิต 3) ควรมีการสอนลักษณะ inquiry และการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลและจัดกิจกรรม เพื่อให้นิสิตรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และ 4) การจัดและประเมินผล จะต้องสอดคล้องกับ

เป้าหมาย ชอบเขตเนื้อหาวิชาและการเรียนการสอนและรายวิชา อาจต้องตัดสินด้วย S/U แทน ABCDF

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2540) ได้เสนอแนวความคิดว่า ความรู้เฉพาะสาขาวิชาชีพที่ตนเองศึกษาอยู่นั้นไม่พอ ควรมีความรู้ 5 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ 1) สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง 2) สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี 3) ชีวิต ค่านิยม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) สุนทรียศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี และ 5) นานาชาติ ภูมิภาค

จากแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญ จะเห็นว่าการจัดการศึกษาทั่วไปในอนาคตจะต้องจัดให้เหมาะกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยมุ่งให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและใช้กับวิชาชีพในการประกอบอาชีพด้วย

5. การวิจัยอนาคต

5.1 ความหมายของการวิจัยอนาคต

เทียนฉาย กิระนันท์ (2525 : 2) ได้ให้ความหมายของการวิจัยอนาคตไว้ว่า เป็นการศึกษา เพื่อที่มองถึงเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่น่าจะเป็นไปในอนาคต (ระยะยาวหรือระยะสั้นก็ตาม) รวมทั้งปฏิสัมพันธ์และผลกระทบในระหว่างเหตุการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าจะเป็นเกิดขึ้นนั้นด้วย

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2529 : 24) ได้ให้ความหมายของการวิจัยอนาคตว่า หมายถึง วิธีศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่าง ๆ ที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากรหรือกลุ่มสังคมใดกลุ่มหนึ่ง

เทียนฉาย กิระนันท์ (2537:18) กล่าวถึงการวิจัยอนาคตว่า เป็นงานวิจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการวางแผนและกำหนดนโยบายตลอดจนแนวทางการดำเนินงานในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการทำนาย คาดการณ์ คาดคะเนหรือพยากรณ์เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่จะอาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้จะต้องอิงพื้นฐานข้อมูลและข้อค้นพบที่จะได้จากการวิจัยเพื่อค้นหา

และอาจจะต้องอิงกับข้อมูลในระยะเวลาหนึ่งที่ผ่านมาในอดีตด้วยเพื่อที่จะสามารถวาดภาพพิจารณาถึงแนวโน้มที่จะเกิดเหตุการณ์เหตุการณ์หนึ่งๆ ในอนาคต

พนารัตน์ วิศวะเทพนิมิตร (2539 : 65) ได้ให้ความหมายของการการวิจัยอนาคตไว้ว่า เป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำนาย คาดการณ์หรือพยากรณ์แนวโน้มเหตุการณ์หรือภาพของเรื่องหนึ่งในอนาคตของประชากรหรือสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยอิงพื้นฐานข้อมูลจากอดีต ปัจจุบันไปสู่อนาคต

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการวิจัยอนาคตไว้ว่าเป็นการศึกษาแนวโน้มของภาพเหตุการณ์ภาพใดภาพหนึ่งในอนาคตโดยมีการศึกษาอย่างเป็นระบบที่ใช้ข้อมูลจากอดีตและปัจจุบันเป็นข้อมูล

5.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคต

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2529 : 24) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการทำวิจัยอนาคตไว้ว่าเพื่อที่จะ 1) บรรยายอนาคตรูปแบบต่าง ๆ (Alternative Futures) ที่จะเป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากรที่ศึกษา 2) ประเมินสถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ ที่เรามีอยู่เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้แต่ละทาง 3) บ่งชี้ผลกระทบและผลต่อเนื่องที่เป็นไปได้ต่าง ๆ ของแต่ละอนาคต 4) บ่งชี้ผลกระทบและผลต่อเนื่องที่เป็นไปได้ต่างๆ ของแต่ละอนาคต 5) ให้สัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าเกี่ยวกับอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ 6) เข้าใจเบื้องหลังของกระบวนการเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ

Amare (1974 : 290 อ้างถึงใน นาดยา ปีลันธนานันท์ 2526 : 67 - 68) ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาอนาคตไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มภาพและเป้าหมายของอนาคต 2) เพื่อจัดเตรียมเครื่องมือเพื่อที่จะใช้ในการสำรวจและเป็นเครื่องนำทางสิ่งที่มีมนุษย์จะกระทำ 3) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนสังคม

ในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยอนาคต เพื่อป้องกันปัญหาเพื่อการวางแผนที่เป็นไปได้และเหมาะสม และเพื่อประเมินและพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ให้เข้ากับบริบทของอนาคต ซึ่งนักวิจัยอนาคตเพียงแต่แนะว่าอะไรน่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อที่เราจะได้

ตัดสินใจว่าต้องการให้อะไรเกิดหรือป้องกันไม่ให้เกิดการมองดูแนวโน้มในปัจจุบันเป็นแนวทางหนึ่งในการประมาณว่าอะไรน่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (พรชูลี อาชวอำรุง, 2537 : 76)

5.3 ลักษณะสำคัญของการวิจัยอนาคต

นาตยา ปิลันธนานนท์ (2527 : 36 - 40) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการศึกษาอนาคตว่าจะต้องมีลักษณะดังนี้ 1) เวลา การกล่าวถึงระยะเวลาในอนาคตศาสตร์ มักกล่าวเป็นช่วงเวลาจาก 5 - 50 ปี หรือ บางทีก็มากกว่านี้ หรือบางทีก็กล่าวเป็นระยะเวลา เช่น “จากนี้ไปอีก 20 - 30 ปีข้างหน้า” ในการมองภาพอนาคตนั้นมีโชติจากความแตกต่างของเวลา แต่เป็นเรื่องของการเน้นถึงสภาพเงื่อนไขและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลต่อความเป็นไปได้ของอนาคตของสิ่งที่เรากำลังศึกษา และทางเลือกของการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตสิ่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจในปัจจุบันด้วย 2) ปัญหาที่นักวิจัยอนาคตให้ความสนใจมีอยู่อย่างน้อย 3 ลักษณะ คือ ประการแรก มิใช่เป็นปัญหาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด หรือการตัดสินใจของใครโดยเฉพาะ ประการที่สอง มักจะนำแนวทางต่าง ๆ จากหลายสาขาวิชามาใช้ในการแก้ปัญหา โดยให้สัมพันธ์กับปัญหาที่แท้จริงที่เป็นอยู่และประการสุดท้ายปัญหาอาจก่อตัวขึ้นเพื่อการวิเคราะห์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่การแก้ปัญหาที่แน่นอนยังไม่สามารถคาดหวังได้ 3) ความไม่แน่ใจ และความไม่ต่อเนื่อง ความไม่แน่ใจเป็นเรื่องธรรมดาในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของเรา โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีลักษณะการอาศัยประสบการณ์เป็นองค์ประกอบ ปราบกฎการณ์ในบางอย่างเราอาจทราบความเป็นไปได้ของโอกาสที่สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าหากปรากฏการณ์นั้นมีลักษณะของความต่อเนื่องที่เคยเป็น และดำเนินอยู่ต่อไป กรณีเช่นนี้ความไม่แน่ใจในการศึกษาอนาคตของสิ่งนั้นก็อาจมีมาก แต่ในสภาพความเป็นจริงในสังคมปรากฏการณ์หลายอย่างมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ต่อเนื่องและไม่คงที่ เนื่องจากมีตัวแปรอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงนั้น บางครั้งก็เหลือวิสัยที่จะทราบหรือควบคุมตัวแปรเหล่านั้นไว้ล่วงหน้าได้ ในลักษณะเช่นนี้ความไม่แน่ใจจะมีมาก ดังนั้น สิ่งที่เรากำลังเผชิญอยู่ก็คือปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ต่อเนื่อง และมีตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ซึ่งนักวิจัยอนาคตให้ความสำคัญว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาอนาคต 4) ความพอเพียง เนื่องจากอนาคตเป็นเรื่องของความไม่แน่ใจ เพราะข้อจำกัดในเรื่องความรู้เกี่ยวกับอนาคตของสิ่งนั้น และเพราะว่าอนาคตโดยตัวของมันเองเป็นผลของการตัดสินใจที่ยังมาไม่ถึงซึ่งผลที่ได้จากวิธีการวิจัยอนาคตจึงมีลักษณะที่ไม่รู้จักพอ ไม่ยุติที่ผลอย่างไรอย่างหนึ่ง แต่มักจะมีทางเลือกหลายอย่าง การวิจัยอนาคตไม่ได้มีเป้าหมายเบื้องต้นอยู่ที่การพยากรณ์ว่าอะไรเกิดขึ้นแต่เป็นการจัดเตรียมภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นไว้ล่วงหน้ามากกว่า ดังนั้นการวิจัยอนาคตจึงมักเกี่ยวข้องกับการ

แสวงหาทางเลือกแห่งอนาคต 5) ทฤษฎีโดยทั่วไปแล้วการวิจัยอนาคตไม่ได้ผูกพันอยู่กับทฤษฎีที่อธิบายความเป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า การวิจัยอนาคตจะใช้วิธีการพยากรณ์โดยอาศัยสัญชาตญาณ แต่ในการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ และการจัดลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ นักวิจัยอนาคตจะมีอิสระมากกว่านักสังคมศาสตร์ที่มักจะใช้และสร้างทฤษฎี ตลอดจนข้อสมมติในเชิงทฤษฎีต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าการวิจัยอนาคตมีผลต่อการพัฒนาทฤษฎีต่าง ๆ 6) เทคนิคการวิเคราะห์บางครั้งมีผู้กล่าวว่า การวิจัยอนาคตมีลักษณะของการพยากรณ์แบบการใช้จินตนาการโดยยกตัวอย่างเทคนิคการพยากรณ์แบบสร้างอนาคตภาพ (Scenario) การคาดการณ์อนาคต (Delphi) ซึ่งตรงข้ามกับวิธีการที่มีลักษณะเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ความจริงแล้วในการศึกษาเรื่องเดียวกัน การใช้เทคนิคเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องแยกออกจากวิชาการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ นอกจากนี้วิธีการอื่น ๆ เช่น การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) และการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) ก็มีผู้นำมาใช้กับการวิจัยอนาคตจึงมีลักษณะของการผสมผสานกันระหว่างวิธีการทางวิทยาศาสตร์และวิธีการเชิงพรรณนา 7) การนำผลที่ได้ไปใช้ ผลที่ได้จากการวิจัยอนาคตได้นำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและการตัดสินใจตลอดจนให้ข้อมูลแก่หน่วยงานที่ต้องการข้อมูลเฉพาะเรื่อง 8) ความสัมพันธ์กับวิธีการวางแผนการวิจัยอนาคตมีส่วนร่วมในการวางแผนและวิธีการตัดสินใจอยู่มาก อาจกล่าวได้ว่าการวางแผนเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่รวมถึงการเตรียมการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายและคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งปรากฏอยู่ ดังนั้นการวางแผนจึงต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสิ่งหนึ่งสิ่งใดในอนาคตด้วย 9) ค่านิยม เป้าหมายและปทัสถาน บางคนกล่าวว่าเรื่องของค่านิยม ปทัสถานควรแยกออกจากการวิจัยอนาคต โดยให้ความเห็นว่าการวิจัยอนาคตมีอิทธิพลต่อการวางแผนและการตัดสินใจโดยไม่ตรงก็โดยอ้อม อย่างไรก็ตามอนาคตของสิ่งที่มีพื้นฐานของค่านิยม เป้าหมาย และปทัสถานต่างกัน ย่อมมีผลต่อการกำหนดการวางแผน และความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลง ค่านิยม และเป้าหมายไว้ล่วงหน้า กล่าวสรุปได้ว่าทั้งค่านิยม เป้าหมาย และปทัสถาน ล้วนมีผลต่อการทำให้สิ่งที่เราศึกษาเกี่ยวกับอนาคตมีผลต่าง ๆ กันไปด้วย

5.4 วิธีการทำนายอนาคต

วิธีการทำนายอนาคตมีหลายวิธี (เทียนฉาย กิระนันท์, 2525 : 17-31 ; นาดยา ปิลันธนานนท์, 2526 : 135-151 ; พรชูลี อาชาวอำรุง, 2537 : 78-79) สรุปได้ดังนี้

5.4.1 Trend extrapolation เป็นการศึกษาอนาคตจากแนวโน้มโดยการตรวจสอบอดีตที่เพิ่งผ่านมา ซึ่งอาจให้ร่องรอยที่จะศึกษาปัจจุบันและนำไปสู่สิ่งที่เราค้นหาในอนาคตได้ แนวโน้มจะเห็นได้ชัดเจนขึ้น เพื่อนำมาแสดงในรูปของกราฟสามารถมองเห็นจริงได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือ

5.4.2 Delphi Forecasting วิธีนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังเรื่องอนาคตจากบุคคลที่เราเห็นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการศึกษาอนาคตที่เป็นอิสระที่จะสร้างอนาคตใหม่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงแนวโน้มที่เป็นมาในอดีตและปัจจุบันจะเป็นสิ่งที่สร้างอนาคต ผลที่ได้จากการใช้วิธีการศึกษานี้ช่วยให้ฝ่ายต่อการตัดสินใจมากขึ้น เพราะสามารถนำไปทดแทนการตัดสินใจทางเลือกอื่น ๆ ได้ นิยมใช้ในการพยากรณ์ด้านเทคโนโลยี การศึกษา และสาขาวิชาอื่น

5.4.3 Matrix Forecasting เป็นเทคนิคที่แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มหรือเหตุการณ์ ต่าง ๆ อาจมีผลกระทบต่อกันและกันได้อย่างไร วิธีการนี้เป็นการแยกแยะอนาคตที่มีความซับซ้อนเป็นองค์ประกอบย่อย โดยแต่ละองค์ประกอบมีอิสระออกจากกันและให้องค์ประกอบแต่ละอย่างหรือทางเลือกอนาคตแต่ละอย่างมีการเปรียบเทียบกันและกันในลักษณะต่าง ๆ กัน ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่าง 2 เหตุการณ์ หรือ 2 สิ่ง

5.4.4 Futures Wheel เป็นเทคนิคการประเมินความคงที่ภายในของการพยากรณ์แนวโน้ม โดยเริ่มปัญหาที่ศูนย์กลางแล้วจากปัญหานี้จะนำไปเกิดสิ่งต่าง ๆ เชื่อมโยงต่อไป

5.4.5 Simulation Technique เป็นการศึกษาอนาคตจำลองและใช้พยากรณ์ความเป็นไปได้ของอนาคต เทคนิคนี้โดยปกติมักใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาประกอบ

5.4.6 Scenario Technique เป็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต เป็นแนวทางในการแสดงความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้ และกระบวนการสร้าง scenario จะทำให้ผู้เขียนหรือผู้อ่านได้แนวทางในการตรวจสอบอนาคตและตัดสินใจในแนวทางต่างๆ การเขียนเป็นการพรรณารายละเอียด โดยเขียนเป็นเรื่องราวหรือนิยาย เนื้อหาจะเป็นการกล่าวถึงว่าเราจะก้าวจากปัจจุบันไปสู่อนาคตได้อย่างไร

5.4.7 Ethnographic Future Research คือ อนาคตภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เพียงรอบเดียว โดยเลือกเอาแนวโน้มที่มีฉันทามติ (consensus) ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ จุดอ่อนของวิธีนี้ คือ การขาดระบบที่น่าเชื่อถือในการพิจารณาแนวโน้มไม่มีฉันทามติ

5.4.8 Ethnographic Delphi Future Research คือ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้การสัมภาษณ์รอบแรกแล้วตามด้วยเทคนิคเดลฟายในรอบที่สอง สาม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการทำนายอนาคตโดยใช้วิธี Delphi Forecasting ซึ่งเป็นการศึกษาถึงอนาคตโดยไม่ต้องคำนึงถึงอดีตและปัจจุบันว่าจะเป็นการกำหนดอนาคต โดยนำมาศึกษาถึงอนาคตภาพหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขวิชาการศึกษาทั่วไป ในปีพ.ศ. 2545-2549

6. ความหมายของเทคนิคเดลฟาย

6.1 ความหมายของเทคนิคเดลฟาย

ประยูร ศรีประสาธน์ (2538 : 51) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟาย คือ ขบวนการที่จะเสาะหาความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนเกี่ยวกับความเป็นไปในอนาคตในเรื่องที่เกี่ยวกับเวลา ปริมาณ และ/หรือสภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็น ทั้งนี้โดยใช้วิธีการเสาะแสวงหาความคิดเห็นด้วยการใช้แบบสอบถามแทนการเรียกประชุม

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน (2537 : 131) ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟาย คือ เทคนิคที่สกัดความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นเอกฉันท์ เพื่อการตัดสินใจ เทคนิคเดลฟายเป็นการจัดการทำเป็นกลุ่มโดยให้ข้อมูลย้อนกลับหลังจากการพิจารณาคำตอบเป็นข้อ ๆ เทคนิคเดลฟายช่วยให้ผู้ตอบได้ทบทวนคำตอบของตนและอาจแก้ไขตอบของตนหลังจากที่ได้ข้อมูลย้อนกลับ

Ducanis (1970 อ้างถึงใน ขนิษฐา วิทยานูมาส, 2530 : 25) ให้ความหมายเทคนิคเดลฟาย ไว้ว่า เป็นการทำนายเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเป็นไปได้ในอนาคต เทคนิคนี้มุ่งที่จะลดผลกระทบหรืออิทธิพลจากบุคคลอื่นในกรณีที่ต้องมีการเผชิญหน้ากัน ขณะเดียวกันก็เป็นการลดผลกระทบทางด้านความคิดระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยกันด้วย

Judd (1970 อ้างถึงในชินนิษฐา วิทยานุมาส, 2530 : 25) กล่าวถึงการวิจัยแบบเดลฟายว่าเมื่อใดก็ตามที่ต้องการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือเมื่อใดก็ตามที่เห็นว่าความสอดคล้องต่อเนื่องกันระหว่างเป้าหมาย (Goal) และวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นสิ่งที่สำคัญแล้ว เมื่อนั้นควรใช้เทคนิคเดลฟาย และในด้านการศึกษานั้นเทคนิคเดลฟายยังอาจใช้ประโยชน์ในการหาค่านิยมที่สอดคล้องต้องกันในการประเมินผลสิ่งใด ๆ

Rasp (1973 : 29 อ้างถึงใน ประยูร ศรีประสารณ์, 2523 : 48) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่าเป็นเทคนิคของการรวบรวม การพิจารณาตัดสินที่มุ่งเพื่อชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจ แต่เดิมจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ หรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือมติที่ประชุม

สรุปได้ว่าการวิจัยแบบเดลฟาย คือ กระบวนการที่จะหาคำตอบของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมในอนาคต โดยรวบรวมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาเป็นข้อสรุปของแนวโน้มเหตุการณ์ในอนาคต

6.2 คุณลักษณะของเทคนิคเดลฟาย

คุณลักษณะของเทคนิคเดลฟาย (ประยูร ศรีประสารณ์, 2523 : 51 ; วิจิตรา แย้มกระโทก, 2539 : 66-67)

6.2.1 เทคนิคเดลฟายมุ่งเสาะหาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยการตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญจึงจำเป็นต้องตอบแบบสอบถามตามที่ผู้ทำการวิจัยได้กำหนดขึ้นในแต่ละตอน

6.2.2 เทคนิคเดลฟายไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการพิจารณาตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะไม่ทราบว่ามีผู้ใดบ้างที่ได้รับการคัดเลือกในการตอบแบบสอบถาม และจะไม่ทราบว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีความคิดแต่ละข้ออย่างไร ผู้เชี่ยวชาญจะรู้เฉพาะคำตอบของตนเองเท่านั้น

6.2.3 เทคนิคเดลฟายประกอบด้วยคำถามย้ำด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีใช่เป็นเพียงแบบสอบถามธรรมดาแต่จะใช้ข้อมูลซึ่งควบคุมปฏิกริยาย้อนกลับของผู้เชี่ยวชาญได้ ทำให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถทบทวน กลั่นกรองคำตอบอย่างละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอนและมีโอกาสแก้ไขคำตอบ เพื่อให้สนับสนุนหรือขัดแย้งกับความสอดคล้องของกลุ่มได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ปฏิกริยาย้อน

กลับจากกลุ่มจะสามารถชักจูงให้ผู้ตอบกลับมาพิจารณาคำตอบที่ตอบไปแล้วให้ ทำให้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องหรือสิ่งที่มองข้ามไปในการพิจารณาครั้งก่อนได้

6.2.4 เทคนิคเดลฟายเป็นเทคนิคที่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญทราบคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมโครงการ โดยผู้เชี่ยวชาญจะจัดส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทราบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจะได้พิจารณาตัดสินว่าจะคงคำตอบเดิมอยู่หรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคำตอบเดิมประการใดบ้าง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคำตอบเดิมจะต้องบอกเหตุผลไปให้ทราบด้วย

จากคุณลักษณะดังกล่าวทำให้เทคนิคเดลฟายมีความเป็นปรนัยและแม่นยำในการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมากกว่าวิธีการอื่นที่จัดให้กลุ่มบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง สามารถป้องกันมิให้ผู้ใดผู้หนึ่งมีอิทธิพลครอบงำการตัดสินใจ ผู้เชี่ยวชาญสามารถตัดสินใจและให้ข้อเท็จจริงได้เต็มที่ เทคนิคเดลฟายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์อนาคต

6.3 กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

6.3.1 ลักษณะของปัญหา

ชินสุธา วิทยาอนุมาส (2530 : 27) ได้สรุปลักษณะของปัญหาที่จะใช้เทคนิคเดลฟายในการวิจัยว่า เป็นการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการศึกษาความสัมพันธ์คล้องต่อเนื่องกันระหว่างเป้าหมาย (goal) และวัตถุประสงค์ (Objective) ของสิ่งต่างๆ เป็นการศึกษาค่านิยมที่สอดคล้องต้องกันเป็นการประเมินผลสิ่งใดสิ่งหนึ่งและเป็นการศึกษาการรับรู้สถานการณ์ปัญหา (Perceptions of current situation)

Linstone และ Turoff (1975 : 4) เสนอว่าเทคนิคเดลฟายนอกจากจะนำมาใช้ในการคาดการณ์อนาคตแล้ว ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการหาคำตอบในเรื่องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลในอดีตและปัจจุบันที่ไม่แน่ใจว่า ถูกต้อง ตรวจสอบความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ประเมินการจัดสรรงบประมาณที่เป็นไปได้ ค้นหาทางเลือกเพื่อวางผังเมืองในเขตเมืองและชนบท วางแผนพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและมหาวิทยาลัย ร่วมกันวางโครงสร้างรูปแบบต่างๆ อธิบายสิ่งที่จะเกิดขึ้นที่สอดคล้องกับนโยบายทางการเมือง พัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลในปรากฏการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่ซับซ้อน จำแนกและทำความเข้าใจกระจ่าง และกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์และอธิบายความสำคัญของค่านิยมส่วนบุคคลและเป้าหมายทางสังคม

Weatherman Richard, Swenson Karen (1974 อ้างถึงใน ประยูร ศรีประสาธน์ : 56) ได้สรุปประเภทของการวิจัยที่อาจใช้เทคนิคเดลฟายว่ามี 1) การวิจัยเพื่อคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 2) การตรวจสอบกลวิธีในการปฏิบัติ (Strategy probe) ในการวิจัยที่มุ่งหวังผลเช่นนี้ แบบสอบถามจะต้องเป็นแบบที่มีข้อเสนอให้เลือกหลายๆทาง ตลอดจนแนวทางที่จะทำให้โครงการนั้นประสบผลสำเร็จได้ โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพของโครงการ ค่าใช้จ่าย ความเป็นไปได้ เป็นต้น แบบสอบถามประเภทนี้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงเหตุผลในการตอบ 3) การตรวจสอบความนิยม (performance probe) ในกรณีนี้ผู้วิจัยจะต้องพยายามตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบใน สิ่งที่เห็นว่าควรจะเป็นมากกว่าสิ่งที่เป็นจริง 4) การยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ (perceptions of current situation)

Linstone and Turoff (1975) เสนอว่าลักษณะปัญหาที่ต้องการหาคำตอบโดยเทคนิคเดลฟายมีลักษณะดังนี้ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถหาคำตอบจากการให้วิธีการวิเคราะห์วิธีใดวิธีหนึ่งที่มีอยู่ต้องใช้การตัดสินใจจากความรู้สึกนึกคิดในการรวบรวมข้อมูล 2) เป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ อย่างกว้างขวาง และเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและยังไม่มีการศึกษาเพียงพอ 3) เป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ต้องการให้เกิดผลกระทบจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเผชิญหน้ากันเพื่อขจัดความขัดแย้งและหลีกเลี่ยงการครอบงำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 4) ต้องการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเทคนิคเดลฟายสามารถหาคำตอบที่เป็นการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตหรือการตรวจสอบต่าง ๆ ที่มีแนวทางเลือกหลายๆ ทาง หรือเป็นประเด็นปัญหาที่มุ่งหาความสอดคล้อง เพื่อแก้ปัญหาสลับซับซ้อนและวางแผน รวมทั้งกำหนดแนวทางในอนาคต ซึ่งไม่สามารถใช้การศึกษาทางด้านสถิติอื่น ๆ ในการหาคำตอบ ดังนั้นการศึกษานาตภาพหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ.2545-2549 จึงเหมาะที่จะศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย

6.3.2 ผู้เชี่ยวชาญ

หลังจากกำหนดประเด็นปัญหาที่จะศึกษาแล้ว ขั้นตอนลำดับต่อไปคือการเลือกผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการศึกษาโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ต้องรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นจึงควรพิจารณาโดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

6.3.2.1 ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากผลของการวิจัยจะมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นการเลือกผู้เชี่ยวชาญจะต้องเลือกผู้ที่มีความรอบรู้เรื่องนั้นอย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้ผู้ที่เหมาะสมจริง ๆ

6.3.2.2 จำนวนผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มและประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นสำคัญหากผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous Group) อาจใช้เพียง 10-15 คน แต่ถ้ากลุ่มมีความแตกต่างกัน คือ มีลักษณะเฮเทอโรเจนี (Heterogenous Group) อาจต้องใช้กลุ่มตัวอย่างศึกษาเป็นจำนวนมาก (ชนิตา รัชภัทเมือง, 2528 : 93)

Thomas T. Macmillan (1971 อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522 : 27-28) ได้เสนอว่าเมื่อมีผู้เชี่ยวชาญจำนวนตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (error) จะมีมากน้อยดังแสดงในตารางที่ 3

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ (Panel size)	การลดลงของความคลาดเคลื่อน (error reduction)	ความคลาดเคลื่อนลดลง (net change)
1-5	1.20-0.10	0.50
5-9	0.70-0.58	0.12
9-13	0.58-0.54	0.04
13-17	0.54-0.50	0.02
17-21	0.50-0.48	0.02
21-25	0.48-0.46	0.02
25-29	0.46-0.44	0.02

(ที่มา : Thomas T. Macmillan, 1971 อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522 : 28)

6.3.3 แบบสอบถาม

หลักสำคัญของการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย คือ แบบสอบถาม ซึ่งจำเป็นต้องมีการสอบถามซ้ำ 3 รอบหรือมากกว่า เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้กลั่นกรองความคิดอย่างละเอียด รอบคอบ และมั่นใจในคำตอบของตนเอง ลักษณะแบบสอบถามในแต่ละรอบมีลักษณะดังนี้ (ประยูร ศรีประสารณ์, 2523 : 53-54 ; ชนิดา รัชทรัพย์เมือง, 2528 : 93-95 ; จุมพล พูลภัทรชีวัน 2532 : 61)

รอบที่ 1 ในขั้นแรกผู้วิจัยจะต้องกำหนดกรอบ (frame) ของการวิจัย เนื่องจากประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นประเด็นเชิงคุณลักษณะซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวาง การกำหนดกรอบของการวิจัยจะทำให้เห็นภาพของการวิจัยได้ชัดเจนขึ้น กรอบของการวิจัยอาจได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่าน แล้วจึงนำมาสร้างแบบสอบถามฉบับแรก ซึ่งจะเป็นคำถามกว้าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาของการวิจัย แบบสอบถามในรอบแรกมักจะเป็นแบบปลายเปิดคล้ายกับแบบสอบถาม รอบที่ 2 เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ตอบได้กรณีเช่นนี้ผู้วิจัยควรจะเว้นช่องว่างไว้ในส่วนท้ายของข้อคำถามท้ายประโยค เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมตามต้องการ

ในการทำเดลฟายรอบที่หนึ่ง ผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญหรือสัมภาษณ์ (ตัวต่อตัวหรือโดยการโทรศัพท์) หรือทำการประชุมทางไกล (Tele-conferencing) โดยผ่านระบบสื่อสารทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบคอมพิวเตอร์

รอบที่ 2 เป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากมากที่สุดของการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยจะต้องนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญทุกคนในแบบสอบถามรอบแรกมาวิเคราะห์ ตัดทอนข้อความที่ซ้อนกันหรือตัดส่วนที่เกินไปจากกรอบของการวิจัยที่กำหนดไว้ออกไป ในการรวมข้อความเข้าด้วยกันนี้ผู้วิจัยอาจหาถ้อยคำที่ครอบคลุมข้อความทั้งหมดได้ แต่ทั้งนี้จะต้องคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ด้วย ข้อความที่รวบรวมมานี้จะถูกนำมาทำเป็นแบบสอบถามในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Likert scale) ซึ่งอาจเป็นสเกลตั้งแต่ 1-5 หรือ 1-6 หรือ 1-7 แล้วแต่ความเหมาะสม การประเมินค่าในแบบสอบถามรอบนี้จะเน้นการจัดลำดับความสำคัญหรือความเป็นไปได้ของเหตุการณ์หรือข้อความที่กำหนดขึ้นเป็นข้อคำถาม และในบางครั้งอาจให้กำหนดเวลาที่เหตุการณ์นั้น ๆ จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ข้อความในแบบสอบถามรอบนี้จะต้องชัดเจนและผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะต้องเข้าใจตรงกันในคำถามหรือข้อความเดียวกัน

รอบที่ 3 โดยปกติจะประกอบไปด้วยประโยคหรือข้อคำถามเหมือนกันแบบสอบถามรอบที่ 2 แต่มีการเพิ่มเติมการรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญได้รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical feedbacks) ที่เป็นของกลุ่มโดยส่วนรวม โดยแสดงตำแหน่งของฐานนิยม (Mode) หรือค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของแต่ละข้อคำถาม รวมทั้งตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทราบความเหมือนหรือความแตกต่างของคำตอบของตนเมื่อเทียบกับคำตอบของกลุ่มจะได้ทบทวนคำตอบของตนในรอบที่ 3 นี้ โดยอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนให้เข้ามาอยู่ในพิสัยระหว่างควอไทล์หรือยืนยันคำตอบเดิมของตน แต่หากคำตอบเดิมอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำตอบจะต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วย

รอบที่ 4 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเช่นเดียวกับการสร้างแบบสอบถามรอบที่ 3

6.4.4 การรวบรวมข้อมูล

6.4.4.1 การรวบรวมข้อมูล เริ่มตั้งแต่การติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในการเข้าร่วมการวิจัยโดยการตอบแบบสอบถามทุกรอบ เนื่องจากการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายต้องอาศัยการตอบแบบสอบถาม ซึ่งหลายครั้งในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละรอบต้องใช้เวลาแก่ผู้เชี่ยวชาญให้พอเหมาะ ไม่เร่งรัดจนเกินไปและไม่ควรทิ้งระยะนานเกินไปสำหรับแบบสอบถามในแต่ละรอบเพราะผู้เชี่ยวชาญอาจลืมนำคำตอบไปแล้วหรือเกิดความไม่แน่ใจ เสียเวลาในการทบทวน นอกจากนี้จากรายงานวิจัยของ Waldron พบว่า การส่งแบบสอบถามในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ในเวลาต่างกันจะมีผลกระทบให้เกิดความแตกต่างในคำตอบที่จะได้รับ (Weatherman and Swenson, 1974 อ้างถึงใน กรรณิกา เจิมเทียนชัย, 2529) ดังนั้นจึงควรพิจารณาระยะเวลาในการส่งแบบสอบถามให้เหมาะสม

6.4.4.2 สถิติที่ใช้ สถิติที่นำมาใช้ในการพิจารณาคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 และ 3 ก็คือ สถิติที่เกี่ยวกับการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (central tendency) อันได้แก่ ฐานนิยม (mode) มัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อแสดงตำแหน่งของความคิด (ประยูร ศรีประสาธน์, 2523 : 55) เนื่องจากมาตราที่ใช้กับคำตอบมีเพียงเล็กน้อย ดังนั้นการใช้ค่าเฉลี่ยจึงไม่เหมาะสม ซึ่งจะมีการใช้มัธยฐานมากกว่าในกรณีที่เป็นความคิดเห็นในเรื่องเวลาและปริมาณ สำหรับกรณีที่พยายามจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการณ์ในอนาคตมักใช้ฐานนิยมมากกว่า

นอกจากสถิติเกี่ยวกับการจัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายยังใช้ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เพื่อพิจารณาการกระจายของความคิดเห็น หากข้อความใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้าง คือ มากกว่า 1.5 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่างกันมาก ข้อความใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.5 ลงมา แสดงถึงความสอดคล้องกันของความคิดเห็น ซึ่งอาจนำมาหาข้อสรุปของการวิจัย อย่างไรก็ตามควรพิจารณาข้อความที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้าง บางกรณีอาจเป็นข้อความที่มีประโยชน์หรือเป็นการเตือนล่วงหน้าถึงประเด็นความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้อง ทั้งนี้การวิเคราะห์จะต้องพิจารณาถึงเหตุผลของคำตอบซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ระบุไว้ประกอบกัน

6.5 ข้อพึงระวังของการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย

6.5.1 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญควรมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพิจารณาที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรอบรู้ เต็มใจ และเห็นความสำคัญของงานวิจัย

6.5.2 ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดกรอบให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ จึงเป็นการจำกัดกรอบความคิดของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการปิดบังอำพรางและละเลยความคิดเห็นอื่นของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยเองอย่างจริงจังหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์

6.5.3 ลักษณะของเทคนิคเดลฟาย ซึ่งกำหนดให้มีการสอบถามซ้ำหลายรอบเพื่อความเที่ยงของคำตอบ อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดความรู้สึกถูกรบกวนมากเกินไป อาจไม่ร่วมมือตอบแบบสอบถามรอบต่อไป

6.5.4 การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายนี้อาศัยข้อมูลจากการรวบรวมความสอดคล้องของความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะให้ความคิดเห็นอย่างวิสัยวิสัย ไม่มีอคติ และจะต้องเข้าใจประเด็นปัญหาโดยส่วนรวมและข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อตรงกัน ผู้วิจัยจะต้องแสวงหากลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกันในเรื่องดังกล่าวเสียก่อน มิฉะนั้นผลของการวิจัยอาจไม่น่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นการแสดงความคิดอย่างจิตวิสัย ไม่มีเหตุผล เป็นการเดามากกว่าการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ นอกจากนี้หากลักษณะของการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายนั้นมุ่งทำนายเหตุการณ์อนาคต ผู้วิจัยจะต้องพึงระวังมิให้คำตอบของผู้เชี่ยวชาญเป็นการแสดงความหวังหรืออุดมคติของผู้ตอบเกี่ยวกับประเด็นนั้นมากกว่าเป็นการทำนายความเป็นไปได้ของ เหตุการณ์ในอนาคต

6.5.5 ในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 หากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่ม และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้เชี่ยวชาญเปลี่ยนความคิดเห็นของตนไปเข้ากับกลุ่มเพราะไม่ต้องการแสดงเหตุผลนั้น บางครั้งผู้วิจัยอาจจะต้องชี้แจงและเน้นให้ผู้เชี่ยวชาญตระหนักถึงความสำคัญของความคิดเห็นของตนว่า แม้จะไม่สอดคล้องกับกลุ่มแต่หากมีเหตุผลหรือแนวโน้มในความคิดเห็นนั้นก็ควรยืนยันความคิดเห็นเดิมและแสดงเหตุผลประกอบ

6.5.6 ควรพิจารณาและให้ความสำคัญ สำหรับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มด้วย และในกรณีที่เป็นความคิดเห็นที่ดี ถูกต้อง และมีประโยชน์ก็ควรจะเสนอความคิดเห็นนั้นพร้อมทั้งเหตุผลที่ผู้เชี่ยวชาญให้ไว้ โดยอาจจะหาทฤษฎีมาสนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่ง

6.5.7 การกำหนดระยะเวลาของการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต เป็นสิ่งที่พึงระวัง หากกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายเหตุการณ์ในระยะเวลาใกล้หรือไกลเกินไปอาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายได้ด้วยความลำบากและเกิดความคลาดเคลื่อนได้

ในปัจจุบันได้มีผู้นำเทคนิคเดลฟายมาใช้ในการวิจัยอย่างกว้างขวางซึ่งเป็นการรวบรวมความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเทคนิคเดลฟายมาใช้ในการศึกษานาตภาพานวดิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ.2545-2549

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นวลปรานค์ คุมภักดิ์ (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งการวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปของรัฐ 9 สถาบันในเขตกรุงเทพมหานคร ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปและเสนอแนวทางการจัดหลักสูตรการศึกษาทั่วไป ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ใฝ่รู้ในหลากหลายสาขาวิชา มีทัศนะกว้างไกล ใฝ่ใจในสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม มีคุณธรรม จริยธรรม การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปเป็นแบบการเน้นผู้สอนนิสิตไม่มีส่วนรวมในการกำหนดแผนการเรียนการสอนและการจัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ซึ่ง

ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าวิชาการศึกษาทั่วไปยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องเรียนรู้ ส่วนปัญหาของการจัดการเรียน การสอนพบว่า เนื้อหาวิชามากเกินไป ซ้ำซ้อน ไม่เป็นสหสาขาวิชา ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเห็นว่าวิชาการศึกษาทั่วไปมีความสำคัญน้อย ผู้สอนมีน้อย ขาดการจูงใจและการประสานงานที่ดี แนวทางการจัดการเรียนการสอนควรมีการ บูรณาการให้เป็นสหสาขาวิชา ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตลอดเวลา ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการเรียนการสอน และควรให้ความสำคัญของวิชาการศึกษาทั่วไปเช่นเดียวกับวิชาชีพ

อัจฉรา วัจนภิญญา (2530) ได้ทำวิจัยเรื่อง "พัฒนาการของวิชาพื้นฐานทั่วไปของหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์" เป็นการศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ โดยศึกษาถึงประวัติพัฒนาการและสถานภาพตลอดจนปัญหาของวิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ผลการวิจัยพบว่าลักษณะการจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ทั้งทางด้านโครงสร้างและจำนวนหน่วยกิต จุดมุ่งหมาย มิได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะทั้งในภาพรวมและแยกแต่ละวิชา ส่วนในเนื้อหาวิชามี 4 หมวดวิชา การบริหารวิชาพื้นฐานทั่วไปมีการพัฒนาเป็นไปในทางที่ดีขึ้น โดยเริ่มจากการบริหารโดยบุคคลจนไปถึงหน่วยงานอิสระ การเรียนการสอนจะมีพัฒนาการที่ไม่ปรากฏชัดเจน เน้นหนักในทางด้านการสอนแบบบรรยาย ไม่มีการจัดกิจกรรม

ศุภวัฒน์ เอมโภช (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ. 2524 เป็นหลักสูตรแบบกว้าง ระบุองค์ประกอบไม่ครบ มีเพียงแต่หลักการ ความมุ่งหมายทั่วไปและความมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มวิชาแต่จากการศึกษาแนวการสอนที่ใช้ประกอบหลักสูตรแม่บท พบว่ามีการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและใช้ประกอบหลักสูตรแม่บท พบว่า มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลไว้ด้วย ในด้านเนื้อหาวิชามีบางวิชาที่มีหัวข้อซ้ำซ้อนกัน และเนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป จากความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน พบว่า ความมุ่งหมายทั่วไปและความมุ่งหมายเฉพาะกับเนื้อหาวิชาและจำนวน ชั่วโมงสอนมีความเหมาะสมปานกลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนรวมกระทำได้ในระดับดีมาก วิธีสอนส่วนใหญ่ก็จะสอนแบบบรรยาย

Opper, John Herbert, Jr, 1992 ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาและโครงสร้างของวิชาการศึกษาทั่วไป โดยเก็บข้อมูลจากประชากรมหาวิทยาลัย 2 แห่งในรัฐฟลอริดาและจากการศึกษาเอกสารหลักสูตรที่เกี่ยวกับเนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่

ยังมีความพอใจที่จะให้มีการสอนวิชาการศึกษาทั่วไป แต่ยังไม่พอใจที่ผู้เรียนยังไม่มีการพัฒนาในด้านการเขียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปบ้างเล็กน้อย

Larson, Lovenne Fay, 1991 ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปในวิทยาลัยเป็นกลุ่มเฉพาะเล็กๆ เพื่อศึกษาการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไปในด้านเนื้อหาและโครงสร้าง และเสนอรูปแบบของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป ผลการวิจัยพบว่าวิชาการศึกษาทั่วไปทำให้ผู้เรียนมีทักษะทางการเรียน มีความกระตือรือร้นและเป็นการสร้างคนให้ปรับใช้สังคมและอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ ส่วนโครงสร้างของเนื้อหาส่วนใหญ่ใกล้เคียงกัน

จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาการศึกษาทั่วไปมีจำนวนไม่มากนัก และยังไม่มีการศึกษาอนาคตเกี่ยวกับวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยเฉพาะการวิจัยเทคนิคเดลฟาย ซึ่งการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายนี้สามารถใช้ในการรวบรวมและหาความสอดคล้องของความคิดเห็นของเชี่ยวชาญโดยไม่มีต้องมีการจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพราะเป็นการสิ้นเปลืองและทำได้ยากในกรณีที่ผู้วิจัยไม่มีอำนาจพอที่จะทำได้ และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือการครอบงำทางความคิดจากกลุ่มหรือผู้เชี่ยวชาญคนอื่น นอกจากนี้เทคนิคเดลฟายสามารถรับข้อมูลจากคนจำนวนมากโดยไม่มีข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์ และเป็นวิธีการระดมความคิดของผู้เชี่ยวชาญได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาอนาคตภาพหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้เทคนิคเดลฟาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

